

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

**Doby pojištění a náhradní doby pojištění v systému
důchodového zabezpečení v České republice ve
vztahu k pečujícím osobám**
**Insurance periods and equivalent periods in the pension system
in the Czech Republic in relation to caregivers**
Bakalářská diplomová práce

Alena Holá

Vedoucí bakalářské diplomové práce: PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Mladé Boleslavi dne 15.12.2012

.....

Děkuji paní PhDr. Evě Klimentové, Ph.D., za podnětné připomínky a rady při vedení této práce.

Obsah

Úvod	5
1 Sociální zabezpečení jako součást sociální politiky státu	7
2 Důchodový systém v současnosti	10
2.1 Funkce důchodového systému	10
2.2 Právní úprava důchodového pojištění	11
2.3 Okruh pojištěných osob	12
2.4 Druhy dávek	14
2.5 Doby pojištění	19
2.6 Náhradní doby pojištění	22
3 Empirická část	36
3.1 Objekt empirického šetření a výzkumný vzorek	37
3.2 Metoda empirického šetření a výzkumná technika	39
3.3. Výstupy empirického šetření	43
3.4. Případy s nevydaným kladným rozhodnutím o péči	49
3.5. Návrhy posílení informovanosti pečujících osob	57
Závěr	60
Seznam literatury a použitých zdrojů	62
Seznam tabulek	64
Seznam příloh	65

Úvod

Nárokem na důchodovou dávku se ve svém životě alespoň jednou musí zabývat téměř každý člověk. Dávkou sociálního zabezpečení v současné České republice nahrazující výdělek v případě stáří, invalidity či úmrtí živitele je právě dávka důchodová – starobní, invalidní nebo pozůstalostní důchod. Podmínky nároku na důchod jsou stanoveny v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Čím dál větší význam pro vznik nároku na důchod a také pro jeho výši mají doby pojištění a náhradní doby pojištění. Mezi náhradní doby pojištění započítávané do potřebných let pojištění pro nárok na důchod a následně i pro výši důchodu patří při splnění zákonných podmínek též doba péče o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby, eventuelně, pokud se jedná o období péče do 31.12.2006, o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči nebo o osobu bezmocnou. V této souvislosti budu v bakalářské práci používat pro osoby, které o někoho z výše jmenovaných pečují, pojmu „pečující osoba“.

Pracuji na oddělení důchodového pojištění Okresní správy sociálního zabezpečení Mladá Boleslav a jednou z vykonávaných činností tohoto oddělení je vydávání rozhodnutí o době a rozsahu péče. V rámci své pracovní činnosti se setkávám se skutečností, že v některých případech není možné dobu péče uznat jako náhradní dobu pojištění. V důsledku toho získá pečující osoba méně let důchodového pojištění, než předpokládala, či dokonce v tom nejhorším případě nevznikne nárok na důchod vůbec, a to z důvodu nesplnění podmínky potřebného počtu let pojištění.

Cílem mé bakalářské diplomové práce je popsat vybraná kritéria k charakteristice skupiny osob, které žádají o zápočet náhradní doby pojištění realizované péčí pro důchodové účely. Budu tedy mapovat vybraná kritéria popisující strukturu skupiny pečujících i pečovaných osob i formy péče z různých hledisek. Dále budu zjišťovat případné překážky, které negativně ovlivnily uznání období péče pro účely žádosti o přiznání důchodové dávky.

Moje práce má dvě části – v teoretické části popíšu důchodový systém v České republice, jeho funkce, základní legislativu, jednotlivé druhy dávek. Podrobněji se zaměřím na problematiku dob pojištění a náhradních dob pojištění, zejména pak v souladu s cílem bakalářské práce na dobu péče o osobu závislou, resp. bezmocnou nebo o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči.

V empirické části předložené bakalářské práce se budu věnovat analýze spisové dokumentace na oddělení důchodového pojištění okresní správy sociálního zabezpečení, konkrétně budou zkoumána data ze správních spisů jednotlivých pečujících osob, kterým bylo vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče v roce 2011 na Okresní správě sociálního zabezpečení Mladá Boleslav. Toto rozhodnutí slouží jako doklad o uznání doby péče jako náhradní doby pojištění a na jeho základě se období péče hodnotí v důchodové dávce pečující osoby.

Text bakalářské práce je zpracován dle právního stavu k 31.12.2012.

1. Sociální zabezpečení jako součást sociální politiky státu

Sociální politiku lze chápat jako specifickou společenskou činnost, kterou je ovlivňována sociální realita. Jedná se o politiku orientovanou na člověka, na jeho rozvoj a zdokonalování jeho životních podmínek a dispozic. Vycházíme-li z širšího pohledu na sociální politiku, pak se jedná o konkrétní jednání státu a dalších subjektů, o volbu typu sociální politiky, o tvorbu určitého sociálního programu. Sociální politika je zde chápána jako určitý systém s vnitřními vazbami a souvislostmi a též s vazbami na společenské okolí. V užším slova smyslu představuje sociální politika systém opatření zejména v oblasti sociálního zabezpečení a zaměstnanosti, kterými reaguje na možné negativní důsledky sociálních rizik a zmírňuje sociální tvrdosti.¹

Sociální politika stojí na určitých základních principech, na hlavních myšlenkách, které musí respektovat. Mezi nejvýznamnější patří princip sociální spravedlnosti, princip sociální solidarity, princip subsidiarity a princip participace.²

Součástí sociální politiky státu je sociální zabezpečení. Sociálním zabezpečením lze rozumět soustavné úsilí státu o změnu či udržení a fungování sociálního systému. K nejvýznamnějším cílům sociálního zabezpečení patří regulace odpovědnosti osob za jejich budoucnost, stanovení míry a formy sociální solidarity a prosazování a ochrana sociálních práv.³

Jelikož je sociální zabezpečení součástí sociální politiky státu, platí výše uvedené principy sociální politiky i v rámci sociálního zabezpečení. Pro ilustraci uvedu konkrétně dva ze zmiňovaných čtyř principů. Na principu subsidiarity je založena regulace odpovědnosti osob za svou budoucnost – jeden z cílů sociálního zabezpečení. Tento princip vychází z idey, že v případě potřeby pomoci je každý člověk zodpovědný za sebe především sám. Jestliže nedokáže sám svoji situaci vyřešit, měla by mu být

¹ Krebs, V. a kol., Sociální politika. 2. vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 14-17

² Krebs, V. a kol., Sociální politika. 2. vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 19

³ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly. 1. vydání. Praha: Triton, 2009, s. 25-26

nápomocná jeho rodina. Teprve až na třetím místě by měl pomoci stát. Stát v rámci sociálního zabezpečení poskytuje pomoc v nepříznivých sociálních situacích, které občan nezvládne řešit sám ani za pomoci rodiny, konkrétně zejména v případě nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození a invalidity, úrazu, stáří, těhotenství a mateřství, rodičovství, úmrtí živitele. Další z principů sociální politiky, a sice princip sociální solidarity, je rovněž pevně zakotven v sociálním zabezpečení. Bez sociální solidarity by systém sociálního zabezpečení nebyl funkční – stanovení míry a forem sociální solidarity je jedním z jeho základních cílů. Proto stát v rámci sociálního zabezpečení určuje povinnou míru solidarity.⁴

Systém sociálního zabezpečení zahrnuje tři samostatné podsystémy, zajišťující řešení konkrétních sociálních situací. Liší se od sebe způsobem financování dávek, organizací a tím, jakou sociální situaci řeší. Prvním z těchto podsystémů je sociální pojištění. Sociální pojištění je finanční systém, do kterého občan odkládá část své současné spotřeby pro případ budoucí sociální události (kterou je míněna ztráta nebo snížení pojištěného příjmu). Účast na sociálním pojištění je zpravidla povinná, zákon stanoví okruh povinně pojištěných osob a plátců pojistného a též věcný rozsah pojištění. Mezi sociální pojištění lze zahrnout důchodové pojištění, nemocenské pojištění, zdravotní pojištění, úrazové pojištění a pojištění v nezaměstnanosti. Druhým podsystémem sociálního zabezpečení je systém státní sociální podpory. Na rozdíl od sociálního pojištění občan do systému státní sociální podpory přímo nepřispívá, dávky jsou financovány ze státního rozpočtu. Dávky státní sociální podpory směřují především k rodinám s dětmi, pomáhají řešit obtížné sociální situace, do kterých se dostávají. Některé dávky jsou poskytovány v závislosti na výši příjmu (přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné), u jiných se výše příjmů nezkoumá (rodičovský příspěvek, dávky péčovské péče, pohřebné). Třetím podsystémem, jímž je systém sociální pomoci, stát zajišťuje pomoc občanům v nepříznivé životní situaci, kterou nezvládnou řešit sami ani s pomocí rodiny. Jedná se zejména o stav hmotné a sociální nouze, pomoc státu je poskytována jednak formou dávek (dávky pomoci v hmotné nouzi,

⁴ Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly. 1. vydání. Praha: Triton, 2009, s. 26

dávky osobám se zdravotním postižením), jednak formou služeb (sociální služby).⁵

V následujícím textu se budu v souladu s tématem a s cílem své bakalářské práce věnovat již jen jednomu z podsystemů sociálního zabezpečení – sociálnímu pojištění, nejvíce jeho jedné části, důchodovému zabezpečení a pojištění.

⁵ Krebs, V. a kol., Sociální politika. 2. vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 128-130

2. Důchodový systém v současnosti

V následující části textu se budu zabývat současným systémem důchodového pojištění. Popíšu funkce důchodového systému v České republice a právní úpravu důchodového pojištění. Zmíním okruh pojištěných osob a budu se zabývat jednotlivými druhy dávek. Dále se zaměřím na doby pojištění a náhradní doby pojištění.

2.1 Funkce důchodového systému

Jelikož, jak bylo řečeno v předchozím textu, důchodové pojištění a zabezpečení dávkami z něj plynoucími je součástí sociální politiky, je možné konkretizovat v důchodovém systému tytéž funkce, které zastává sociální politika jako taková. Mezi nejvýznamnější funkce sociální politiky v České republice patří funkce ochranná, redistribuční, homogenizační, stimulační a preventivní.⁶ V rámci současné politiky České republiky naplňuje důchodový systém tedy především funkci ochrannou, historicky nejstarší funkci. Konkrétně to znamená, že stát zajišťuje formou důchodové dávky zmírnění důsledků nastalých z důvodu stáří, invalidity či úmrtí živatele. Další funkce, která je platným důchodovým systémem naplňována, je funkce redistribuční. Zákonem je jednotně stanovena procentní výše povinného odvodu na důchodové pojištění, z těchto vybraných finančních prostředků je poskytována – přerozdělována opět dle zákonem daných podmínek stanovená částka oprávněným občanům. Přerozdělování tak funguje na principu solidarity, občané s nejvyššími příjmy a tedy nejvyššími odvody přispívají do celkového objemu finančních prostředků určených na dávky více než ti s nízkými příjmy. Okruh osob, které jsou povinny odvádět pojistné, je specifikován v § 5 a v § 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Přerozdělování se týká i občanů, kteří nemají povinnost odvádět pojistné, pokud plní zákonné podmínky pro nárok na důchodovou dávku (například osobě, která se stane invalidní pro invaliditu třetího stupně před osmnáctým rokem věku, bude vyplácen invalidní důchod, přestože neodvedla žádné pojistné). Solidarita se rovněž projevuje v oblasti financování důchodů – důchodový systém funguje na základě

⁶ Krebs, V. a kol., Sociální politika. 2. vydání. Praha: ASPI, 2002, s. 42-43

průběžného principu, částky aktuálně získané do státního rozpočtu současným výběrem důchodového pojištění jsou používány na aktuální výplatu současných důchodových dávek. Další funkcí je funkce homogenizační, lze konstatovat, že i tato funkce je v důchodovém zabezpečení naplněna. Zákonem jsou přesně stanovené podmínky platné pro každý druh důchodové dávky, které v případě stejné sociální události musí plnit každý žadatel, aby mu na příslušnou dávku vznikl nárok. Stimulační funkce je zde přeneseně zastoupena například aktivní politikou zaměstnanosti, pokud je člověk zaměstnán, je důchodově pojištěn a tím si zajišťuje potřebnou dobu pojištění pro nárok na výplatu důchodové dávky v budoucnu. Preventivní funkcí lze rozumět stejně jako i v ostatních oblastech sociální politiky například odborné poradenství či zveřejňování základních změn v důchodovém systému v médiích a podobně.

2.2 Právní úprava důchodového pojištění

Dnem 1.1.1996 nabyl účinnosti zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který obsahuje jednotnou úpravu důchodového pojištění v České republice. Tento zákon obsahuje ustanovení o účasti na pojištění, o jednotlivých důchodových dávkách, způsob stanovení jejich výše, podmínky pro nárok na jejich výplatu, okruh pojištěných osob – podrobněji bude pojednáno v dalším textu. V současné době je tento zákon nejvýznamnějším právním předpisem pro oblast důchodového pojištění.

Organizaci a provádění důchodového pojištění upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. V tomto právním předpise je upraveno zejména organizační uspořádání sociálního zabezpečení, úkoly orgánů sociálního zabezpečení, povinnosti zaměstnavatelů a občanů při provádění sociálního zabezpečení a řízení ve věcech důchodového pojištění a pojistného na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti.⁷

⁷ § 1 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

Třetím zásadním právním předpisem, který řeší důchodové pojištění, je zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Podstatou tohoto zákona je úprava pojistného na sociální zabezpečení, které zahrnuje pojistné na důchodové pojištění, pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.⁸

2.3 Okruh pojištěných osob

Osoby, které jsou účastny důchodového pojištění, jsou přesně vymezeny zákonem. Tyto osoby je možné rozdělit do několika okruhů⁹:

1. Osoby ekonomicky aktivní, pokud jsou zároveň účastny nemocenského pojištění. Nejčastěji jsou to zaměstnanci v pracovním poměru, zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce, příslušníci Policie České republiky, Vězeňské služby České republiky, vojáci z povolání, členové družstva odměňovaní za práci vykonávanou pro družstvo mimo pracovněprávní vztah, soudci, poslanci, dobrovolní pracovníci pečovatelské služby, pěstouni vykonávající pěstounskou péči v zařízeních pěstounské péče, nebo jimž je vyplácena odměna náležející pěstounovi ve zvláštních případech, společníci, jednatelé, prokuristé. Jedná se zde o poplatníky pojistného, kteří mají povinnost platit pojistné.

2. Osoby, které nejsou ekonomicky aktivní, ale jsou zákonem o důchodovém pojištění vyjmenovány jako účastné důchodového pojištění. Do tohoto okruhu pojištěných osob jsou zahrnuti studenti středních nebo vysokých škol soustavně se připravující na budoucí povolání, a to po dobu prvních šesti let studia po 18. roce věku v období před rokem 2010, dále uchazeči o zaměstnání po dobu pobírání podpory v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci a v rozsahu nejvýše tří let též po dobu evidence uchazečů o zaměstnání úřadem práce bez pobírání podpory, osoby se zdravotním

⁸ § 1 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

⁹ § 5 a § 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (do jednotlivých okruhů jsou tyto osoby rozděleny dle inspirace Kahoun, V. a kol. Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly. 1. vydání. Praha: Triton, 2009, s. 220 – 223)

postižením zařazené v teoretické a praktické přípravě pro zaměstnání, osoby konající vojenskou službu či civilní službu, osoby pečující osobně o dítě do čtyř let věku, osoby pečující osobně o osobu mladší deseti let závislou na péči jiné osoby ve stupni I nebo o osobu závislou na péči jiné osoby nejméně ve stupni II, poživatelé invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, osoby v dočasné pracovní neschopnosti v ochranné lhůtě. Osoby zde uvedené jsou účastny důchodového pojištění, přestože neodvádí žádné pojistné.

3. Osoby samostatně výdělečně činné. Pokud tyto osoby vykonávají samostatnou výdělečnou činnost jako hlavní, pak jsou povinně účastny důchodového pojištění. Pokud se jedná o činnost vedlejší, pak účast na důchodovém pojištění je buď dobrovolná, nebo povinná, záleží na výši příjmů z této činnosti.

4. Osoby, které se dobrovolně přihlásily k důchodovému pojištění. Osoba starší 18 let může podat přihlášku k dobrovolnému důchodovému pojištění. Přihlášku je možné podat z důvodů vyjmenovaných v zákoně o důchodovém pojištění. Mezi tyto důvody patří vedení v evidenci úřadu práce bez nároku na podporu v nezaměstnanosti či při rekvalifikaci, soustavná příprava na budoucí povolání, výdělečná činnost v cizině po 31.12.1995, výkon dlouhodobé dobrovolnické služby, činnost v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele, výkon funkce poslance Evropského parlamentu, pobyt v cizině jako následování manžela působícího v diplomatických službách České republiky. Pokud je přihláška podána bez uvedení některého z těchto důvodů, je účast na pojištění možná nejvýše deset let. Podáním přihlášky k účasti na pojištění se osoby stávají poplatníky pojistného a jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění.

Z výše uvedeného přehledu čtyř okruhů pojištěných osob vyplývá, že ekonomicky aktivní osoby (uvedené v odstavcích č. 1 a č. 3) jsou vždy povinně účastny důchodového pojištění. Osoby, které nejsou ekonomicky aktivní, jsou účastny důchodového pojištění pouze tehdy, jestliže je můžeme zahrnout do některé z kategorií vyjmenovaných v odstavci č. 2.

Zvláštní okruh tvoří osoby, které se rozhodnou dobrovolně se účastnit důchodového pojištění, aniž by to byla jejich povinnost, a stávají se tak poplatníky pojistného, jak je popsáno v odstavci č. 4.

V následující kapitole se budu postupně zabývat jednotlivými druhy dávek důchodového pojištění, které náleží pojištěným osobám, pokud splní podmínky nároku.

2.4 Druhy dávek

Dávky poskytované ze systému důchodového pojištění je možné rozdělit na dvě skupiny, a to na důchody přímé a důchody odvozené. Při výpočtu přímého důchodu se vychází ze získaných dob pojištění a výše příjmů žadatele, při výpočtu odvozeného důchodu je podkladem výše přímého důchodu, který pobíral zemřelý nebo na který by měl nárok.¹⁰

Jako přímý důchod je označován důchod starobní a důchod invalidní. Odvozené důchody jsou důchody pozůstalostní, tedy vdovský, vdovecký a sirotčí důchod.¹¹

V následujících kapitolách se postupně zaměřím na jednotlivé druhy důchodů.

2.4.1 Starobní důchod

Dle § 28 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů má pojištěnec nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje další podmínky stanovené v tomto zákoně.

Délka potřebné doby pojištění se liší podle roku dosažení důchodového věku. Pro pojištěnce, kteří dosáhnou důchodového věku v roce 2013, činí

¹⁰ Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 26

¹¹ Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 26

potřebná doba pojištění 29 let. Potřebná doba pojištění se každoročně prodlužuje, až dosáhne 35 let u těch pojištěnců, kteří dovrší důchodový věk po roce 2018.¹²

Může nastat situace, že pojištěnec nedosáhne délky doby pojištění dle předchozího odstavce, pak mu vznikne nárok na starobní důchod tehdy, jestliže získá dobu pojištění, která je stanovena v § 29 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů a zároveň věku stanoveného rovněž v tomto ustanovení. Například v roce 2013 má tedy nárok na starobní důchod ten pojištěnec, který získal dobu pojištění nejméně 19 let a dosáhl věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk muže stejného data narození. Aby vznikl nárok na důchod po roce 2013, je již třeba získat nejméně 20 let doby pojištění při dosažení věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk muže stejného data narození.

Pokud není splněna potřebná doba pojištění, vznikne nárok na starobní důchod též tehdy, jestliže pojištěnec dosáhne důchodového věku po roce 2014 a získá alespoň 30 let tzv. „čisté“ doby pojištění, to je doby získané výdělečnou činností, případně dobrovolným důchodovým pojištěním.¹³

V případě, že nejsou splněny podmínky uvedené v některém z předchozích tří odstavců, vzniká nárok na starobní důchod také tehdy, jestliže pojištěnec dosáhl věku 65 let a splnil podmínky nároku na invalidní důchod.¹⁴

Jestliže pojištěnec získá předepsanou dobu pojištění, má nárok na starobní důchod ještě před dosažením důchodového věku, chybí-li mu nejvýše tři roky do jeho dosažení (pokud je jeho důchodový věk nižší než 63 let), případně nejvýše pět let (pokud je jeho důchodový věk alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let).¹⁵

¹² § 29 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹³ § 29 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ § 29 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ § 31 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Z uvedeného textu vyplývá, že pro nárok na starobní důchod jsou velmi podstatné dvě skutečnosti – doba pojištění a stanovený důchodový věk. Dobám pojištění se budu podrobně věnovat později, nyní se zaměřím na důchodový věk. Důchodový věk je stanoven v § 32 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Konkrétní přehled důchodového věku podle roku narození pojištěnce uvádím v příloze č. 1 této práce. U žen je důchodový věk stanoven s ohledem na počet vychovaných dětí. Aby bylo možné ženě dítě zohlednit při stanovení důchodového věku, musí se jednat o dítě vlastní, osvojené nebo o dítě převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů.¹⁶ Dále je třeba, aby žena o dítě pečovala ve věku do dosažení jeho zletilosti alespoň po dobu 10 let, případně, pokud se ujala výchovy dítěte po osmém roce jeho věku, pak alespoň po dobu pěti let s tím, že její péče musí trvat do dosažení zletilosti dítěte.¹⁷ Podmínka výchovy dítěte je též splněna, jestliže žena pečovala o dítě od jeho narození do jeho úmrtí, pokud dítě zemřelo po dosažení šesti měsíců věku a dále tehdy, pokud pečovala o dítě alespoň poslední tři roky před dosažením svého důchodového věku.¹⁸

2.4.2 Invalidní důchod

Dle § 38 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů má pojištěnec nárok na invalidní důchod, jestliže nedosáhl věku 65 let nebo důchodového věku, je-li tento vyšší, a stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, nebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu.

V rámci invalidního důchodu se rozlišují tři stupně invalidity, a to podle míry poklesu pracovní schopnosti. Jestliže z důvodu nepříznivého zdravotního stavu poklesla pracovní schopnost pojištěnce nejméně o 35 % a nejvíce o 49 %, jde o invaliditu prvního stupně, při poklesu pracovní schopnosti nejméně o 50 % a nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně a

¹⁶ § 20 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ § 32 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ § 4 vyhlášky MPSV č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

při poklesu pracovní schopnosti nejméně o 70 % se jedná o invaliditu třetího stupně.¹⁹

Příslušný pokles pracovní schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu je jednou z podmínek vzniku nároku na invalidní důchod. Druhou podmínkou je získání potřebné doby pojištění (výjimkou je invalidita vzniklá následkem pracovního úrazu – zde se podmínka doby pojištění nesleduje). Délka potřebné doby pojištění se liší podle věku pojištěnce. U pojištěnce ve věku do 20 let činí méně než jeden rok, ve věku od 20 let do 22 let jeden rok, od 22 let do 24 let dva roky, od 24 let do 26 let tři roky, od 26 let do 28 let čtyři roky a u pojištěnce ve věku nad 28 let pět roků. Tato potřebná doba pojištění se zjišťuje z období před datem vzniku invalidity. U pojištěnce staršího 28 let se zkoumá období posledních deseti let před datem vzniku invalidity. Pokud není stanovená doba pojištění splněna před vznikem invalidity, považuje se za splněnou též, jestliže je získána v kterémkoliv desetiletém období dokončeném po vzniku invalidity, v tomto případě však pojištěnci mladší 24 let musí získat alespoň dva roky doby pojištění. Další možnost splnění potřebné doby pojištění mají pojištěnci starší 38 let, u kterých se považuje tato podmínka za splněnou také tehdy, jestliže v období posledních dvaceti let před vznikem invalidity získali alespoň deset let doby pojištění.²⁰

V mimořádných případech náleží invalidní důchod i bez nutnosti splnit podmínku dosažení doby pojištění. Jedná se o situaci, kdy se osoba stane invalidní pro invaliditu třetího stupně ještě před dosažením věku 18 let, má trvalý pobyt na území České republiky a nezískala potřebnou dobu pojištění. Obecně je tento důchod nazýván jako invalidní důchod z mládí a nárok na něj vzniká od 18 let věku.²¹

Pro nárok na invalidní důchod je tedy nutno splnit dvě základní podmínky: pokles pracovní schopnosti z důvodu nepříznivého zdravotního stavu nejméně o 35 % a získání předepsané doby pojištění (s výjimkami

¹⁹ § 39 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ § 40 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²¹ § 42 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

popsanými výše, to je invalidita z důvodu pracovního úrazu a tzv. invalidní důchod z mládí).

2.4.3 Vdovský a vdovecký důchod

Dle § 49 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů má vdova nárok na vdovský důchod po manželovi, který pobíral starobní nebo invalidní důchod, nebo splnil ke dni úmrtí podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní nebo podmínky pro nárok na starobní důchod, nebo zemřel následkem pracovního úrazu. Za stejných podmínek má nárok vdovec na vdovecký důchod.

Vdovský a vdovecký důchod jsou důchody odvozené, jak bylo již řečeno v úvodu kapitoly 2.4. Pro testování nároku na důchod a při výpočtu jeho výše se proto vychází buď z důchodu zemřelého, pokud ho již pobíral, nebo z důchodu, na který by měl zemřelý nárok. To znamená, že se zjišťuje splnění potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní nebo starobní důchod zemřelého (s jedinou výjimkou - při úmrtí následkem pracovního úrazu se získaná doba pojištění nesleduje).²²

Vdovský důchod náleží po dobu jednoho roku od úmrtí manžela, nadále nárok trvá, pokud je splněna některá z následujících podmínek: vdova pečuje o nezaopatřené dítě nebo o dítě závislé na péči jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV, nebo pečuje o svého rodiče či rodiče zemřelého manžela, který je závislý na péči jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV a žijí spolu v domácnosti, dále nárok trvá, pokud je vdova invalidní ve třetím stupni, nebo dosáhla věku alespoň o čtyři roky nižšího než je důchodový věk muže stejného data narození, případně dosáhla vlastního důchodového věku. Pokud nárok na vdovský důchod zanikl, vznikne znovu, jestliže nejpozději do dvou let bude splněna některá z výše uvedených podmínek. Nárok na vdovský důchod trvale zaniká uzavřením nového manželství. Stejně podmínky jsou stanoveny pro vdovecký důchod.²³

²² § 49 a § 51 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²³ § 50 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

2.4.4 Sirotčí důchod

Dle § 52 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů má nezaopatřené dítě nárok na sirotčí důchod, jestliže zemřel rodič (osvojitel) dítěte, nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby nebo do společné výchovy manželů. Podmínkou pro vznik nároku na sirotčí důchod je, že zemřelá osoba byla poživatелеm starobního či invalidního důchodu, nebo ke dni úmrtí splnila podmínky pro nárok na starobní důchod nebo získala alespoň polovinu doby pojištění potřebné pro nárok na invalidní důchod.

Pro nárok na sirotčí důchod je třeba především plnit podmínku nezaopatřenosti dítěte.²⁴ Vzhledem k tomu, že sirotčí důchod je důchodem odvozeným, stejně jako u vdovského a vdoveckého důchodu se pro jeho nárok dále vychází buď z důchodu zemřelého, pokud ho již pobíral, nebo na který by měl nárok, zjišťuje se tedy splnění potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní nebo starobní důchod zemřelého (s jedinou výjimkou – při úmrtí následkem pracovního úrazu se získaná doba pojištění nesleduje). Na rozdíl od vdovského a vdoveckého důchodu je pro nárok na sirotčí důchod postačující splnit z potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod pouze polovinu.

2.5 Doby pojištění

Pro vznik nároku na důchodovou dávku mají doby pojištění zásadní význam. Významnou roli však mají nejen při posuzování vzniku nároku na důchod, ale i při stanovení výše důchodu, respektive stanovení výše procentní výměry důchodu.

Výše důchodu se skládá ze základní a procentní výměry. Základní výměra důchodu činí devět procent průměrné mzdy měsíčně. Za průměrnou měsíční mzdu se pro tento účel považuje součin průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem a daného přepočítacího koeficientu –

²⁴ § 20 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

tyto údaje včetně konkrétní částky základní výměry důchodu jsou pro každý rok stanoveny vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí. Pro rok 2013 činí výše základní výměry důchodu 2330 Kč. Při stanovení procentní výměry důchodu se vychází z celkové získané doby pojištění a stanoveného měsíčního výpočtového základu pojištění. Výpočtový základ se zjistí zákonem danou redukcí osobního vyměřovacího základu, což je měsíční průměr ročních vyměřovacích základů pojištění. Výše procentní výměry u starobního důchodu a invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně činí za každý celý rok doby pojištění 1,5 % výpočtového základu měsíčně (u invalidního důchodu pro invaliditu druhého stupně 0,75 %, u invalidního důchodu pro invaliditu prvního stupně 0,5 %).²⁵

Jako doba pojištění se hodnotí doba účasti na pojištění, za kterou bylo zapláceno pojistné – toto platí pro období po 31. prosinci 1995, tedy za účinnosti zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Doba pojištění před 1.1.1996 se vyhodnocuje podle předpisů platných před tímto dnem.²⁶

Dle současných právních předpisů se za doby pojištění považuje především trvání těchto skutečností²⁷:

1. Pracovní poměr.

2. Výkon služby. Tato doba pojištění se týká příslušníků Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Vězeňské služby České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace a vojáků z povolání.

3. Výkon práce členů družstva.

²⁵ § 15, § 17, § 33, § 34 odst. 1 a § 41 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ § 11 a § 13 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ § 11 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

4. Dohoda o pracovní činnosti.
5. Dohoda o provedení práce.
6. Výkon funkce členů zastupitelstva obce, kteří jsou pro výkon této funkce dlouhodobě uvolněni, nebo pokud před zvolením do funkce nebyli v pracovním poměru, ale vykonávají funkci ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva.
7. Činnost dobrovolných pracovníků pečovatelské služby.
8. Výkon pěstounské péče. Za dobu důchodového pojištění se považuje pěstounská péče v zařízeních pro výkon pěstounské péče, nebo taková pěstounská péče, za níž je vyplácena odměna náležející ve zvláštních případech.²⁸
9. Práce osob ve výkonu trestu odnětí svobody a osob ve výkonu zabezpečovací detence.
10. Výkon práce společníků a jednatelů společnosti s ručením omezeným, komanditistů komanditní společnosti a ředitelů obecně prospěšné společnosti, jestliže se jedná o práci mimo pracovně právní vztah, za kterou jsou odměňováni.
11. Činnost prokuristy, činnost likvidátora, činnost členů kolektivních orgánů právnické osoby.
12. Výkon činnosti osob samostatně výdělečně činných.
13. Mezi další činnosti, které se vyhodnocují jako doby pojištění, patří také činnost osob jmenovaných nebo volených podle zvláštního zákona do funkce vedoucího správního úřadu nebo do funkce statutárního orgánu právnické osoby zřízené zvláštním zákonem, činnost soudců, poslanců Poslanecké sněmovny, senátorů Senátu Parlamentu, prezidenta republiky,

²⁸ § 40a zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

členů vlády, členů Nejvyššího kontrolního úřadu, Veřejného ochránce práv, dále činnost pracovníků v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů, činnost vedoucích organizačních složek (zapsaných v obchodním rejstříku a s místem výkonu práce vedoucích trvale v České republice) právnické osoby se sídlem ve státě, s kterým Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, a některé další činnosti.

14. Dobrovolné důchodové pojištění. V souladu s § 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů si mohou osoby starší 18 let zajistit dobu pojištění přihláškou k účasti na pojištění a následným placením pojistného. Dobrovolná účast na pojištění je možná z důvodů uvedených ve výše zmíněném ustanovení. V této práci je o možných důvodech dobrovolné účasti na důchodovém pojištění pojednáno v kapitole č. 2.3 Okruh pojištěných osob, a to v odstavci č. 4.

V této kapitole jsou uvedeny doby pojištění (podrobnější komentář k dobám pojištění je obsahem přílohy č. 2 této práce), to je doby, za které se platí pojistné. Aby vznikl nárok na důchod, musí být splněna předepsaná doba pojištění. Rovněž při stanovení výše důchodu mají doby pojištění zásadní význam, výše důchodu závisí na délce doby pojištění.

Získanou dobu pojištění lze doplnit, případně chybějící dobu pojištění lze nahradit takzvanou náhradní dobou pojištění. V následující kapitole se budu věnovat právě jednotlivým typům náhradních dob pojištění.

2.6 Náhradní doby pojištění

Náhradní dobou pojištění je po 31. prosinci 1995 doba účasti na pojištění, za kterou se neplatí pojistné. Podmínkou, aby mohla být náhradní doba pojištění započtena a hodnocena pro účely nároku na důchod i pro jeho výši, je, že doba pojištění uvedená v předchozí kapitole trvala alespoň jeden rok. Výjimku tvoří posuzování nároku na invalidní důchod, kdy se na roveň doby pojištění staví doba studia a doba v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce České republiky, což jsou náhradní doby

pojištění. Náhradní doba pojištění musí být získána na území České republiky a dále, pokud se jedná o náhradní dobu po 31. prosinci 2011, je další podmínkou jejího zápočtu souběžné trvání účasti na důchodovém pojištění z jiného důvodu, nebo účast na nemocenském nebo na zdravotním pojištění, anebo bydlel-li pojištěnec v České republice jako poživatel důchodu či rodinný příslušník odvozoval své nároky ze zdravotního pojištění v jiném členském státě Evropské unie. Náhradní doba pojištění před 1.1.1996 se vyhodnocuje podle předpisů platných před tímto dnem.²⁹

Náhradní doba pojištění, jak vyplývá již z jejího názvu, dobu pojištění nahrazuje, a to bez povinnosti odvodu pojistného. Pro účely nároku na důchod i pro stanovení výše důchodu jsou náhradní doby buď postaveny na roveň dobám pojištění, nebo se hodnotí v rozsahu 80 %. Výše zápočtu se liší podle druhu náhradní doby pojištění a také podle druhu důchodové dávky. Pro účely výše důchodu se nepřihlíží k náhradním dobám pojištění, které byly získány do 18 let věku a po vzniku nároku na důchod.³⁰ Další text bude věnován již jednotlivým náhradním dobám.

2.6.1 Doba studia

Jako náhradní doba pojištění se hodnotí doba, po kterou se osoba soustavně připravuje na budoucí povolání studiem na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole. Zhodnotit lze i dobu nedokončeného studia. Hodnotí se doba prvních šesti let studia po 18. roce věku v období do 31.12.2009. S účinností od 1.1.2010 již studium nezakládá účast na pojištění. Důležitým mezníkem je datum 1.1.1996, to je první den účinnosti zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Omezení zápočtu šesti let studia se sleduje zvlášť před tímto datem a zvlášť po něm. Co se týká studia před 18. rokem věku, lze jej hodnotit pouze v období před 1.1.1996, a to jako dobu pojištění, nikoliv jako náhradní dobu pojištění. Jako náhradní doba pojištění je hodnoceno studium na školách v České republice.

²⁹ § 12, § 13 odst. 2 a § 40 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ § 33 odst. 2 a § 41 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Studium na školách v cizině může být hodnoceno jedině tehdy, pokud je rozhodnutím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy postaveno na roveň studia v České republice. Doba studia není omezena věkem studenta.³¹

Aby mohla být doba studia pro důchodové účely zhodnocena, je třeba ji prokázat. V případě studia na střední či vyšší odborné škole maturitním nebo posledním ročníkovým vysvědčením, u vysoké školy pak diplomem, vysvědčením o vykonání státní závěrečné zkoušky, případně výkazem o studiu na vysoké škole. Dobu studia dokládá i potvrzení příslušné školy s uvedením doby studia.

2.6.2 Doba v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce České republiky

U osob, které jsou vedené v evidenci Úřadu práce České republiky jako uchazeči o zaměstnání, je nutno rozlišovat období, v kterém jim náleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci, a období evidence bez nároku na podporu. Uchazeči o zaměstnání s nárokem na podporu v nezaměstnanosti (před 1.10.2004 se jednalo o hmotné zabezpečení v nezaměstnanosti) nebo na podporu při rekvalifikaci se tato náhradní doba bude hodnotit vždy. Jestliže uchazeč o zaměstnání nemá nárok na podporu, hodnotí se mu doba evidence na úřadu práce v rozsahu maximálně tří let. Doba těchto tří let se zjišťuje zpětně, a to ode dne vzniku nároku na důchodovou dávku. Pokud doba evidence na úřadu práce bez pobírání podpory v nezaměstnanosti či při rekvalifikaci spadá před dosažení 55 let věku uchazeče o zaměstnání, pak lze jako náhradní dobu pojištění zhodnotit nejvýše jeden rok. Výše uvedené podmínky platí pro dobu evidence na úřadu práce od 1.1.1996. Osobám, které byly v evidenci jako uchazeči o zaměstnání před 1.1.1996, je tato doba započtena bez omezení.³²

³¹ Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 37-38

³² Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 38-39

Dobu evidence uchazeče o zaměstnání včetně informace o nároku na podporu v nezaměstnanosti či při rekvalifikaci pro důchodové účely vždy potvrzuje Úřad práce České republiky.

2.6.3 Doba teoretické a praktické přípravy pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost osob se zdravotním postižením

Přede dnem účinnosti zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, tedy před 1. 10. 2004, se jednalo o osoby se změněnou pracovní schopností připravující se pro pracovní uplatnění. V současné době, podle § 67 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů se jedná o osoby se zdravotním postižením, za něž se považují osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními v prvním, druhém či třetím stupni a dále též osoby, které dle posouzení orgánu sociálního zabezpečení již nejsou invalidní, a to po dobu 12 měsíců ode dne posouzení. Podle § 71 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů se za teoretickou a praktickou přípravu osob se zdravotním postižením považuje příprava na budoucí povolání dle zvláštních předpisů, příprava k práci a specializované rekvalifikační kurzy.³³

2.6.4 Doba vojenské služby

Jako náhradní doba pojištění se hodnotí vojenská služba v ozbrojených silách České republiky osobám, pokud se nejedná o vojáky z povolání ani o vojáky v další službě. Vojenskou službou se míní základní vojenská služba, náhradní vojenská služba (v odůvodněných případech nahrazovala základní službu) nebo vojenské cvičení. Od 1.1.2005 již základní vojenská služba neexistuje, armáda je plně profesionální, jako náhradní doba pojištění tedy po tomto datu připadá v úvahu pouze základní příprava (doba před povoláním do služebního poměru vojáka z povolání) a vojenské cvičení.³⁴

³³ Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 39

³⁴ Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 39

Doba vojenské služby se prokazuje vojenskou knížkou, případně propouštěcím listem. Jestliže není žádný z těchto dokladů k dispozici, vydává potvrzení o vojenské službě Správní archiv Armády České republiky.

2.6.5 Doba civilní služby

Jako náhradní doba pojištění připadá civilní služba v úvahu jen v období do 22.12.2004, neboť od následujícího dne byla zákonem č. 587/2004 Sb., o zrušení civilní služby a změně a zrušení některých souvisejících zákonů zrušena.³⁵

Období výkonu civilní služby se prokazuje potvrzením orgánu státní správy, který vydal povolávací příkaz k nástupu na civilní službu.

2.6.6 Doba osobní péče o dítě

V současné době se jedná o osobní péči o dítě ve věku do čtyř let, před rokem 2007 byla v zákoně jako náhradní doba pojištění uvedena ještě péče o dítě ve věku do 18 let, je-li dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči.³⁶ Osobám, které osobně o dítě pečují, se tato doba hodnotí jako náhradní doba pojištění. Mezi dítětem a pečující osobou musí být určitý vztah. To znamená, že podmínkou pro uznání doby péče je, že se musí jednat o dítě vlastní nebo osvojené nebo převzaté do trvalé péče nahrazující péči rodičů. Dítětem převzatým do trvalé péče se rozumí dítě převzaté do trvalé péče na základě rozhodnutí příslušného orgánu (soudu, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo dřívějšího příslušného orgánu), dále dítě manžela, které mu bylo svěřeno do výchovy, dítě manžela, nemá-li druhý rodič rodičovskou zodpovědnost, nebo tento druhý rodič zemřel, nebo není znám.³⁷

³⁵ Příb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 40

³⁶ § 5 odst. 1 písm. r) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ § 20 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Co se týká osobní péče o dítě ve věku do čtyř let, do 31.12.1995 se doba této péče hodnotila pouze ženám. Počínaje nabytím účinnosti zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, tedy od 1.1.1996, lze tuto dobu hodnotit také mužům. Až do 30.6.2007 však platily jiné podmínky pro uznání doby péče pro muže než pro ženy. U ženy bylo dostačující, aby prokázala dobu péče o dítě až v okamžiku podání žádosti o důchod, a to tak, že prokázala vztah k tomuto dítěti a písemně uvedla přímo do formuláře žádosti o důchod, že o dítě pečovala a v jakém období péče probíhala. Ke zhodnocení doby péče o dítě jako náhradní doby pojištění bylo tedy u ženy dostačující prokázání vztahu k dítěti (nejčastěji rodným listem dítěte) a uvedení čestného prohlášení o péči v rámci údajů obsažených ve formuláři žádosti o důchod. Zcela jiným způsobem se prokazovala péče muže o dítě. Muž byl povinen podat přihlášku k účasti na důchodovém pojištění z důvodu péče o dítě ve věku do čtyř let u příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Přihlášku mohl podat kdykoliv během péče, nejpozději však do dvou let od skončení péče o dítě. Následně po skončení péče byl muž povinen podat návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době péče. V případě, že nebyla přihláška ve stanovené lhůtě podána, nebylo možné uznat muže jako osobu pečující o dítě a doba péče nebyla zhodnocena jako náhradní doba pojištění.³⁸

Tento stav nerovnosti v prokazování péče o dítě ve věku do čtyř let mužem a prokazování péče o dítě ve věku do čtyř let ženou byl napraven ode dne 1.7.2007, kdy nabyla účinnosti nová úprava prokazování péče o dítě ve věku do čtyř let, a sice shodná jak pro ženy, tak pro muže. Dobu této péče ukončenou po 30.6.2007 v současné době prokazují pečující ženy i muži nadále dokladem prokazujícím vztah k dítěti, nově pak ještě čestným prohlášením uvedeným na předepsaném tiskopisu, a to v okamžiku podání žádosti o důchod. Smyslem jednotné formy čestného prohlášení je zamezení zhodnocení téhož dítěte ve stejném období více osobám. V případě, že o dítě pečovalo současně více osob, zhodnotí se tato péče jako náhradní doba pojištění osobě pečující v největším rozsahu.³⁹

³⁸ Přeb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 40-41

³⁹ § 14 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

V čestném prohlášení se uvádí údaje o pečující osobě a dítěti, jejich vzájemný vztah, údaje o druhém rodiči, je-li znám, doba a rozsah péče, sdělení, zda ve stejném období pečovala i jiná osoba, v kladném případě se uvedou její údaje, vztah k dítěti a doba a rozsah péče této osoby.⁴⁰ Z této změny v prokazování vyplývá, že pokud péče o dítě ve věku do čtyř let trvá po 30.6.2007, ženy i muži prokazují tuto péči čestným prohlášením. Pokud péče muže o dítě ve věku do čtyř let skončila před 1.7.2007 a muž nepodal ve stanovené dvouleté lhůtě přihlášku k účasti na důchodovém pojištění, měl možnost na základě přechodných ustanovení zákona č. 152/2007 Sb. podat i bez této přihlášky návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době péče, a to až do 30.6.2009.⁴¹

Z výše uvedeného plyne, že v současné době již není možné, aby bylo okresní správou sociálního zabezpečení vydáno kladné rozhodnutí o péči muže o dítě ve věku do čtyř let, jež byla ukončena před 1.7.2007. Nelze již akceptovat ani žádost o navrácení v předešlý stav a zmeškání lhůty podání návrhu prominout, neboť dne 30.6.2010 již uplynula objektivní jednoroční lhůta.⁴²

Doba péče o dítě ve věku do 18 let, které bylo dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči, připadá v úvahu jako náhradní doba pojištění do 31.12.2006. V období od 1.1.1996 do 31.12.1997 platila stejná nerovnost jako u péče o dítě ve věku do čtyř let. To znamená, že pouze muž (žena nikoliv) měl povinnost podat přihlášku k účasti na pojištění, a to nejpozději do dvou let od skončení péče.⁴³ Následně pak podával návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době péče. S účinností od 1.1.1998 došlo ke sjednocení podmínek. Přihlášku k účasti na pojištění a návrh na zahájení řízení měla povinnost podat u příslušné okresní správy sociálního

⁴⁰ § 85 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ čl. III bod 2. zákona č. 152/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 585/2006 Sb., ve znění účinném od 1.7.2007

⁴² § 41 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴³ § 5 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném do 31.12.1997

zabezpečení každá pečující osoba, pokud mělo být o její péči rozhodnuto jako o náhradní době pojištění.⁴⁴ V případě, že nebyla přihláška ve stanovené dvouleté lhůtě podána, nebylo možné tuto osobu uznat jako pečující a doba péče nebyla zhodnocena jako náhradní doba pojištění.

Od 1.7.2007 se již přihláška nepodává, platí však závazná lhůta podání návrhu na zahájení řízení, je třeba jej podat nejpozději do dvou let po skončení péče. Přejícným ustanovením zákona č. 152/2007 Sb.⁴⁵ jsou ošetřeny situace, kdy péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let byla ukončena v období od 1.7.2005 do 30.6.2007, přičemž nebyla podána přihláška. V těchto případech měla pečující osoba možnost podat návrh až do 30.6.2009 (respektive do 30.6.2010 s využitím § 41 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů).

Zásadní změnou v péči o dítě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let bylo přijetí zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který nabyt účinnosti od 1.1.2007. Děti, které byly považovány do 31.12.2006 za těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let, jsou od 1.1.2007 považovány za osoby závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III (těžká závislost).⁴⁶

Doba péče o dítě ve věku do čtyř let se v současné době pro důchodové účely prokazuje předepsaným čestným prohlášením. Doba péče o dítě ve věku do 18 let, které je těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči v období do 31.12.2006, se pro důchodové účely prokazuje rozhodnutím příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Toto rozhodnutí se vydává na základě návrhu na zahájení řízení o době a rozsahu péče podaného pečující osobou.

⁴⁴ § 5 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném od 1.1.1998 do 30.6.2007

⁴⁵ čl. III bod 1. a bod 2. zákona č. 152/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 585/2006 Sb., ve znění účinném od 1.7.2007

⁴⁶ § 120 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

2.6.7 Doba osobní péče o osobu závislou (bezmocnou)

Jako náhradní doba pojištění se hodnotí doba osobní péče v období od 1.1.2007 o osobu mladší deseti let závislou na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost), stupni III (těžká závislost) nebo stupni IV (úplná závislost). V období do 31.12.2006 se jako náhradní doba pojištění hodnotí doba osobní péče o osobu převážně nebo úplně bezmocnou nebo částečně bezmocnou starší 80 let.⁴⁷

Pokud pečující osobou není osoba blízká, je podmínkou uznání této péče existence společné domácnosti; potom lze hodnotit dobu péče počínaje dnem 1.7.2001.⁴⁸ Za osoby blízké se považují manželé, příbuzní v řadě přímé, děti, sourozenci, zeť, snacha a manžel rodiče kteréhokoliv z manželů.⁴⁹

Podmínka osobní péče může být splněna i tehdy, když pečující osoba vykonává zaměstnání. Toto zaměstnání však musí být vykonáváno za takových podmínek a na takový zkrácený úvazek, že nebrání řádnému výkonu péče. V souladu s § 120 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění účinném od 1.1.2007 došlo k transformaci jednotlivých stupňů bezmocnosti do stupňů závislosti. Od uvedeného data se osoby částečně bezmocné považují za závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost), osoby převážně bezmocné se považují za závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) a osoby úplně bezmocné se považují za závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III (těžká závislost). V důsledku této transformace došlo k situaci, že osoby pečující ke dni 31.12.2006 o částečně bezmocnou osobu starší 80 let, nejsou již od 1.1.2007 účastny pojištění, přestože faktická péče trvá, neboť péče o osobu závislou na pomoci jiné fyzické

⁴⁷ § 5 odst. 1 písm. s) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ § 5 odst. 1 písm. s) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁹ § 24 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

osoby ve stupni I (lehká závislost) zakládá účast na pojištění pouze u osoby mladší deseti let.⁵⁰

Za období péče v období od 1.1.1996 do 30.6.2007 měla pečující osoba povinnost podat přihlášku k účasti na pojištění, a to během péče nebo nejpozději do dvou let po jejím skončení. Následně po skončení péče podávala návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí. Od 1.7.2007 byla povinnost podání přihlášky zrušena a pečující osoba podává pouze návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí, nejpozději do dvou let po skončení péče, případně během trvání péče v souvislosti se žádostí o důchod. Přejídným ustanovením zákona č. 152/2007 Sb.⁵¹ je řešena situace, kdy péče o osobu bezmocnou nebo o osobu závislou byla ukončena v období od 1.7.2005 do 30.6.2007, přičemž nebyla podána přihláška. Pečující osoba měla možnost podat návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí až do 30.6.2009 (respektive do 30.6.2010 s využitím § 41 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů).

V současné době se doba péče o osobu převážně nebo úplně bezmocnou nebo částečně bezmocnou starší 80 let i doba péče o osobu mladší 10 let závislou na péči jiné osoby ve stupni I nebo o osobu závislou na péči jiné osoby ve stupni II, III nebo IV pro důchodové účely prokazuje rozhodnutím příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Toto rozhodnutí se vydává na základě návrhu na zahájení řízení o době a rozsahu péče podaného pečující osobou.

2.6.8 Doba pobírání invalidního důchodu

Jako náhradní doba pojištění se považuje doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně z českého pojištění, a to až do dosažení věku potřebného pro nárok na starobní důchod. V období před

⁵⁰ Přib, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 42-44

⁵¹ čl. III bod 2. zákona č. 152/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 585/2006 Sb., ve znění účinném od 1.7.2007

1.1.2010 se jednalo o pobírání plného invalidního důchodu. Tato náhradní doba bude hodnocena též osobám, které sice invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně nepobírají, plní ale podmínky nároku na něj a pobírají výsluhový příspěvek.⁵²

Významná změna v této náhradní době byla provedena od 1.1.2010. Od tohoto data došlo ke zcela novému vymezení invalidních důchodů. Dosavadní dvě důchodové dávky – částečný invalidní důchod a plný invalidní důchod – byly nahrazeny dávkou jedinou – invalidním důchodem, v jehož rámci se rozlišují tři stupně invalidity. Do těchto tří stupňů byly na základě přechodného ustanovení transformovány plné i částečné invalidní důchody. Plný invalidní důchod, na který vznikl nárok před 1.1.2010, se považuje za invalidní důchod pro invaliditu třetího stupně.⁵³

Období pobírání invalidního důchodu je prokázáno rozhodnutím o přiznání invalidního důchodu a evidencí plátce důchodů.

2.6.9 Doba dočasné pracovní neschopnosti po ukončení výdělečné činnosti

Po ukončení výdělečné činnosti se jako náhradní doba pojištění hodnotí doba dočasné pracovní neschopnosti, která vznikla buď v době výdělečné činnosti, nebo v ochranné lhůtě za podmínky, že si ji osoba nepřivodila úmyslně, dále doba karantény nařízené v době výdělečné činnosti nebo v ochranné lhůtě a dále doba trvání podpůrní doby u ošetřovného či u peněžité pomoci v mateřství v období před porodem. Pro důchodové účely je rozhodující trvání některé z výše uvedených skutečností, nikoliv samotné pobírání dávek na rozdíl od stavu před 1.1.2009, kdy byla hodnocena doba pobírání dávky nemocenského pojištění (nemocenské,

⁵² § 5 písm. t) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁵³ Čl. II zákona č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění účinném od 1.1.2010

peněžitá pomoc v mateřství, podpora při ošetřování člena rodiny) po skončení vředlečné činnosti.⁵⁴

Doba dočasné pracovní neschopnosti (dříve pobírání dávky nemocenského pojištění) je prokazována plátcem dávky nemocenského pojištění.

2.6.10 Náhradní doby pojištění – shrnutí

V předchozích kapitolách byly podrobně popsány jednotlivé druhy náhradních dob pojištění. Důraz byl v textu kladen na zhodnocení náhradních dob získaných v období od 1.1.1996, tedy ode dne nabytí účinnosti zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, který po mnoha novelizacích upravuje oblast důchodového pojištění dodnes. Za náhradní doby pojištění je třeba považovat též náhradní doby pojištění získané před 1.1.1996 podle předpisů platných před tímto dnem a dobu pobírání důchodu za výsluhu let.⁵⁵ Jestliže dojde k situaci, že se doba pojištění a náhradní doba pojištění navzájem kryjí, pak se pro vznik nároku na důchod i pro výši procentní výměry důchodu započte ta doba, jejíž zápočet je pro pojištěnce výhodnější.⁵⁶

Zápočet výhodnější doby má význam zejména z toho důvodu, že některé z náhradních dob se nezapočítávají plně, ale jen 80 procenty. Pro vznik nároku na důchod a pro výši důchodu se plně hodnotí pouze doba péče o dítě ve věku do čtyř let, péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let, péče o osobu závislou, péče o osobu bezmocnou a doba vojenské služby. Pro vznik nároku na starobní důchod a pro výši starobního i invalidního důchodu (s výjimkou invalidního důchodu v mimořádných případech) se všechny ostatní náhradní doby pojištění hodnotí pouze 80 procenty.⁵⁷

⁵⁴ Přib, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, s. 44-45

⁵⁵ § 13 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ § 14 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ § 29 odst. 5, § 34 odst. 1 a § 41 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Náhradní doby pojištění jsou pro účely výpočtu výše důchodu považovány za doby vyloučené. To znamená, že se tyto dny, ve kterých nebyl dosahován žádný příjem, odečítají při výpočtu průměru pro účely výše důchodu a dosažené příjmy se nerozměňují.⁵⁸ Pokud však dojde ke krytí vyloučené doby a doby pojištění s příjmem, lze upřednostnit zápočet vyloučených dob před příjmem pouze na žádost pojištěnce.⁵⁹ Zápočet vyloučených dob místo zhodnocení dosažených příjmů může být výhodný například tehdy, když osoba pečující o osobu závislou či poživatel invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně vykonává výdělečnou činnost na malý úvazek s velmi nízkým příjmem, z kterého se však odvádělo pojistné.

Za velmi významné pro hodnocení náhradní doby pojištění péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené ve věku do 18 let, péče o osobu převážně nebo úplně bezmocnou nebo částečně bezmocnou starší 80 let a péče o osobu mladší 10 let závislou na péči jiné osoby ve stupni I nebo o osobu závislou na péči jiné osoby ve stupni II, III nebo IV považují ustanovení § 19a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zde se řeší způsob výpočtu důchodu osob, které získaly alespoň patnáct let náhradní doby pojištění z důvodu péče o výše jmenované. Tímto ustanovením je zaručena vždy ta varianta zápočtu, která je pro výši důchodu pečující osoby výhodnější. První variantou je zápočet doby péče jako doby vyloučené, a to bez ohledu na případný příjem. Druhou variantou je zhodnotit doby péče jako doby pojištění a zohlednit případný faktický příjem z výdělečné činnosti a dále jako tzv. fiktivní příjem zhodnotit v jednotlivých letech péče částku odpovídající výši příspěvku na péči pečované osoby (po 31.12.2006) a částku 96 000 Kč za rok upravenou zákonem stanovenými koeficienty (před 1.1.2007).

V souladu s cílem mé bakalářské diplomové práce bylo v teoretické části věnováno místo podrobnému rozboru náhradních dob pojištění. Nejprve

⁵⁸ § 16 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁹ § 16 odst. 8 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

jsem však popsala ukotvení důchodového systému v rámci sociální politiky státu. V rámci popisu současného důchodového pojištění a zabezpečení z něj plynoucího již byla teoretická část práce směřována k vymezení funkcí důchodového zabezpečení, které vycházejí z funkcí sociální politiky, jejíž je důchodové zabezpečení součástí. Dále zmiňuji současnou právní úpravu, podrobněji stanovuji okruh pojištěných osob, popisuji jednotlivé druhy důchodových dávek, včetně významu dob pojištění a náhradních dob pojištění pro jejich přiznání i výši. V závěru teoretické části uvádím již zmíněné konkrétní doby pojištění a náhradní doby pojištění.

V následující empirické části se již budu zabývat přímo konkrétními dobami péče o osoby závislé a osoby bezmocné, dobami péče o děti dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let a dobami péče muže o dítě do čtyř let věku. Období těchto náhradních dob pojištění mě zajímá z pohledu pečujících osob, a to z hlediska zhodnocení pro účely jejich důchodového pojištění.

3. Empirická část

V této části mé bakalářské práce se budu věnovat poznatkům, které získám ze spisové dokumentace pečujících osob, jež je uložena na oddělení důchodového pojištění Okresní správy sociálního zabezpečení Mladá Boleslav a vznikla z důvodu řízení a rozhodování o době a rozsahu péče.

Na tomto místě považuji za důležité vysvětlit, kdo je pečující osoba a co je míněno dobou péče.

Pečující osobou rozumíme dle § 5 odst. 1 písm. s) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů: „osoby pečující osobně o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I (lehká závislost), nebo o osobu, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost), pokud spolu žijí v domácnosti; podmínka domácnosti se nevyžaduje, jde-li o blízkou osobu.“ Dále pečující osobou rozumíme též dle výše uvedeného ustanovení ve znění účinném do 31.12.2006 „osoby pečující osobně o převážně nebo úplně bezmocnou osobu nebo částečně bezmocnou osobu starší 80 let, pokud spolu žijí v domácnosti; podmínka domácnosti se nevyžaduje, jde-li o osobu blízkou.“ Pečující osobou též rozumíme dle § 5 odst. 1 písm. r) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů: „osoby pečující o dítě ve věku do čtyř let“ a dle tohoto ustanovení ve znění účinném do 31.12.2006 „...nebo o dítě ve věku do 18 let, je-li dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči.“

Dobou péče se rozumí období, po které osoba pečuje osobně a v plném rozsahu (pro účely tohoto výzkumu alespoň v takovém rozsahu, v jakém je obvykle při zkráceném úvazku vykonávána výdělečná činnost, tedy zpravidla alespoň 6 hodin denně) o osobu bezmocnou, závislou na péči jiné fyzické osoby, příp. dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené

vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let a období péče muže o dítě ve věku do čtyř let.⁶⁰

Okresní správy sociálního zabezpečení rozhodují o době a rozsahu péče muže o dítě ve věku do čtyř let za období od 1.1.1996 do 30.6.2007, dále o péči o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené ve věku do 18 let vyžadující mimořádnou péči a o péči o osobu převážně bezmocnou nebo úplně bezmocnou nebo částečně bezmocnou starší 80 let za období od 1.1.1996 do 31.12.2006.⁶¹

Okresní správy sociálního zabezpečení dále rozhodují o době a rozsahu péče o osobu mladší 10 let závislou na péči jiné osoby ve stupni I, o osobu závislou na péči jiné osoby ve stupni II, III nebo IV, jedná-li se o období péče od 1.1.2007.⁶²

Vzhledem k tomu, že se v praxi s pečujícími osobami setkávám, a vzhledem k tomu, že podmínka získání potřebné doby pojištění má stále větší význam pro nárok i pro výši důchodové dávky, rozhodla jsem se zkoumat právě zápočet doby péče jako náhradní doby pojištění. Cílem mé práce bude popsat vybraná kritéria k charakteristice skupiny osob, které žádají o zápočet náhradní doby pojištění realizované péčí pro důchodové účely. Budu tedy mapovat vybraná kritéria popisující strukturu skupiny pečujících i pečovaných osob i formy péče z různých hledisek. Dále budu zjišťovat případné překážky, které negativně ovlivnily uznání období péče pro účely žádosti o přiznání důchodové dávky.

3.1 Objekt empirického šetření a výzkumný vzorek

Objektem mého zkoumání tedy bude spisová dokumentace pečujících osob na Okresní správě sociálního zabezpečení Mladá Boleslav. Z této dokumentace jsem zvolila výzkumný vzorek, a sice pečující osoby, kterým

⁶⁰ Vnitřní předpis ČSSZ ze dne 29.6.2007 ve znění pozdějších předpisů

⁶¹ § 6 odst. 4 bod 11. zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

⁶² § 6 odst. 4 bod 12. zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

bylo vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče Okresní správou sociálního zabezpečení Mladá Boleslav v období od 1.1.2011 do 31.12.2011. Žádný z účastníků řízení nevyužil po převzetí rozhodnutí možnosti podat proti němu odvolání. Rozhodnutí o době a rozsahu péče o osobu závislou, které bylo vydáno po podání žádosti o důchod pečující osoby, se účastníku řízení nedoručuje, je obsaženo v následném rozhodnutí o důchodové dávce.⁶³ Jako vyjádření případného nesouhlasu s tímto rozhodnutím nelze využít možnosti odvolání, ale lze podat námitky.⁶⁴ Rovněž podání námitek z důvodu nesouhlasu s rozhodnutím o době a rozsahu péče žádný z účastníků řízení nevyužil. Všechna rozhodnutí vydaná v roce 2011 nabyla tedy právní moci též v roce 2011.

Pro výzkum jsem zvolila rok 2011 z důvodu získání co možná nejaktuálnějších informací ze spisů. V oblasti důchodového zabezpečení dochází k častým změnám právních předpisů, rok 2011 by měl nejlépe postihnout ty problémy, které přetrvávají v současnosti. Rozhodnutí o době a rozsahu péče se v souladu se zákonem na okresních správách sociálního zabezpečení vydávají od roku 1996. Při porovnání počtu vydaných rozhodnutí v letech 1996 až 2011 jsem zjistila, že nejvyšší počet těchto rozhodnutí byl v Mladé Boleslavi vydán právě v roce 2011, a to padesát devět. Tato skutečnost se stala druhým důvodem výběru roku 2011 pro zacílení empirického šetření. Pro informaci uvádím počet vydaných rozhodnutí o době a rozsahu péče v jednotlivých letech na Okresní správě sociálního zabezpečení Mladá Boleslav.

⁶³ § 85 odst. 6 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁴ § 88 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

**Tabulka č. 1 Rozhodnutí o době a rozsahu péče
vydaná OSSZ Mladá Boleslav v letech 1996 -2011**

Rok	Počet
1996	4
1997	11
1998	20
1999	24
2000	31
2001	35
2002	37
2003	44
2004	57
2005	43
2006	43
2007	50
2008	41
2009	48
2010	40
2011	59

Zdroj: Statistika OSSZ Mladá Boleslav

3.2 Metoda empirického šetření a výzkumná technika

Budu zkoumat data, která již byla shromážděna ve spisové dokumentaci pečujících osob. V empirickém šetření budu postupovat statistickou metodou. Výzkumnou technikou bude studium spisové dokumentace – konkrétně budou zkoumána data ze správních spisů jednotlivých pečujících osob s vydanými pravomocnými rozhodnutími o době a rozsahu péče v roce 2011 na Okresní správě sociálního zabezpečení Mladá Boleslav. Rozhodování o době a rozsahu péče je správním řízením, na každý případ je tedy veden správní spis. Správní řízení je zahájeno vždy na žádost klienta, který podá návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí okresní správy sociálního zabezpečení o době a rozsahu péče. V každém správním spise jsou dále uloženy veškeré podklady, z kterých se při rozhodování vychází. Sledováním předem stanovených parametrů ve správních spisech budu nacházet odpovědi, které mě povedou ke stanovenému cíli. Výsledky empirického šetření budou prezentovány statisticky, budou vyčísleny, číselné údaje tabulkově uspořádány.

V rámci studia všech padesáti devíti správních spisů z roku 2011 vytvořím ke každému ze spisů záznamový arch, v kterém budu informace potřebné k naplnění cíle bakalářské práce shromažďovat. Zajímá mě budou následující skutečnosti, které jsou současně výzkumnými otázkami:

1. Jednalo se o péči o osobu blízkou (pokud ano, jaký je příbuzenský vztah k pečované osobě) či neblízkou?

Východiska: Při rozhodování o zápočtu péče se rozlišuje, zda pečující osoba je blízkou či neblízkou osobou. V případě, že se nejedná o blízkou osobu, je možné o péči kladně rozhodnout až ode dne 1.7.2001, a to pouze za předpokladu existence společné domácnosti pečující i pečované osoby po dobu péče.

2. Jaký byl status pečované osoby (dítě do čtyř let, dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let, osoba částečně bezmocná starší 80 let, osoba převážně či úplně bezmocná, osoba závislá v I. stupni do 10 let věku, osoba závislá v II. – IV. stupni, kombinace výše uvedeného)?

Východiska: Pokud se jedná o péči o dítě do čtyř let věku, pak se vždy bude jednat o péči muže. V kapitolách 2.6.6 a 2.6.7 je konkrétně popsáno, v kterém období lze započít jako náhradní dobu pojištění péči o zde zmiňované kategorie osob.

3. Jak dlouho trvala péče o jinou osobu?

Východiska: Doba péče významně ovlivňuje budoucí důchodovou dávku pečující osoby. Jaký význam má doba péče, tedy náhradní doba pojištění, je uváděno v teoretické části zejména v kapitole 2.4. Druhy dávek a v kapitole 2.6. Náhradní doby pojištění.

4. Kdy péče skončila?

Východiska: Datum ukončení doby péče má vztah jednak k zákonem dané dvouleté lhůtě pro podání návrhu na vydání rozhodnutí (resp. přihlášky k účasti na pojištění), jednak se vztahuje i ke konkrétnímu datu, od kterého nabyla účinnosti některá z významných změn týkající se dob péče:

- od 1.1.1998 – povinnost podat přihlášku k účasti na pojištění z důvodu péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let platí i pro ženy;
- od 1.1.2007 – transformace osob bezmocných a dětí dlouhodobě těžce zdravotně postižených vyžadujících mimořádnou péči ve věku do 18 let na osoby závislé na pomoci jiné fyzické osoby;
- od 1.7.2007 – zrušena povinnost podávat přihlášku k účasti na pojištění z důvodu péče, je zachována pouze povinnost podání návrhu na vydání rozhodnutí.

5. Byla souběžně s péčí vykonávána vředělečná činnost? Pokud ano, v jakém rozsahu a období?

Východiska: Při rozhodování o době a rozsahu péče je vždy třeba sledovat, zda a za jakých podmínek byla vykonávána vředělečná činnost v době výkonu péče. Pokud má být o období péče kladně rozhodnuto, pak případná vředělečná činnost může být vykonávána pouze za takových podmínek, které nebrání řádnému výkonu péče. V opačném případě nelze o době péče kladně rozhodnout.

6. Bylo nutné kvůli péči ukončit vředělečnou činnost?

Východiska: Souvisí s předchozím bodem.

7. Z jakého důvodu bylo vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče?

Východiska: Uvedení konkrétního důvodu vydání rozhodnutí je vždy součástí jeho odůvodnění.

8. Bylo nutné žádat o zpětné posouzení zdravotního stavu pečované osoby? Pokud ano, byla pečovaná osoba uznána osobou závislou, bezmocnou, dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadujícím mimořádnou péči ve věku do 18 let?

Východiska: Pokud bylo třeba zdravotní stav pečované osoby posoudit zpětně, to znamená teprve v době, kdy pečující osoba podává návrh na vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče, pak tato skutečnost vypovídá o tom, že pečující osoba nevěděla, že pro zhodnocení péče v jejím důchodu musí zdravotní stav pečované osoby odpovídat některé z kategorií osob daných zákonem (dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let, osoba částečně bezmocná starší 80 let, osoba převážně nebo úplně bezmocná, osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I ve věku do 10 let nebo osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II – IV).

9. Jak bylo o době a rozsahu péče rozhodnuto (kladně, částečně zamítnuto, celá doba zamítnuta)?

Východiska: Na základě vyhodnocení způsobu rozhodnutí se následně budu podrobně věnovat té spisové dokumentaci, která neobsahuje kladné rozhodnutí.

10. Z jakého důvodu nebylo možno o době a rozsahu péče kladně rozhodnout?

Východiska: Souvisí s předchozím bodem.

V souladu s ochranou osobních údajů nebudou nikde uváděna skutečná jména pečujících osob ani čísla spisů. Jména osob jsou změněna na jiná, náhodně vybraná. Jednotlivé záznamové archy s konkrétními údaji budou archivovány. Přehled zjištěných konkrétních údajů u jednotlivých pečujících osob je přílohou č. 4 této práce. V následující kapitole uvádím souhrnné výsledky podle výše jmenovaných deseti zkoumaných parametrů.

3.3 Výstupy empirického šetření

1. Jednalo se o péči o osobu blízkou (pokud ano, jaký je příbuzenský vztah k pečované osobě) či neblízkou?

Tabulka č. 2 Status pečující osoby

Pečující osoba	Počet
Dcera	24
Matka	12
Snacha	4
Manželka	4
Syn	3
Manžel	3
Osoba neblízká - žena	2
Otec	2
Vnučka	2
Bratr	1
Manželka vnuka	1
Pěstounka	1
Celkem	59

Zdroj: Vlastní výpočty

Z empirického šetření vyplynulo, že pečujícími osobami jsou nejčastěji dcery, které se starají o své rodiče. Další početnější skupinu pečujících osob tvoří matky, které pečují o své děti. Mezi pečujícími osobami jednoznačně převažují ženy, kterých je z celkového počtu 50, mužů pouze devět. Pouze ve dvou případech byla pečující osobou osoba neblízká.

2. Jaký byl status pečované osoby (dítě do čtyř let, dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let, osoba částečně bezmocná starší 80 let, osoba převážně či úplně bezmocná, osoba závislá v I. stupni do 10 let věku, osoba závislá v II. – IV. stupni, kombinace výše uvedeného)?

Tabulka č. 3 Status pečované osoby

Pečovaná osoba	Počet
Závislá II. – IV. stupeň	30
Převážně bezmocná, závislá II. – IV. stupeň	8
Dítě TZP, závislá II. – IV. stupeň	4
Částečně bezmocná, závislá II. – IV. stupeň	3
Dítě dlouhodobě TZP do 18 let	3
Převážně, úplně bezmocná, závislá II. – IV. stupeň	2
Částečně bezmocná starší 80 let	1
Převážně bezmocná	1
Závislá I. stupeň do 10 let	1
Dítě do 4 let	1
Dítě do 4 let, dítě TZP, závislá II. – IV. stupeň	1
Dítě TZP, převážně, úplně bezmocná, závislá II. - IV. stupeň	1
Částečně, převážně, úplně bezmocná, závislá II. – IV. stupeň	1
Úplně bezmocná, závislá II. – IV. stupeň	1
Žádná z možností	1
Celkem	59

Zdroj: Vlastní výpočty

Pečovanou osobou je nejčastěji osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby, a to celkem ve 31 případech. Z toho vyplývá, že většina pečujících osob začala pečovat po 31.12.2006, neboť pojem závislá osoba byl zaveden s účinností od 1.1.2007 zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. K 31.12.2006 zanikly kategorie osob bezmocných a dětí dlouhodobě těžce zdravotně postižených vyžadujících mimořádnou péči ve věku do 18 let (došlo k jejich transformaci v osoby závislé). V 21 případech je vyhodnocen status pečované osoby jako kombinace těchto dětí a osob bezmocných s osobami závislými, z čehož vyplývá, že péče byla započata před 1.1.2007 a pokračovala i po tomto datu. Jedné z pečovaných osob nebylo při zpětném posouzení jejího zdravotního stavu přiznáno žádné ze sledovaných postavení – tento případ bude ještě podrobně popsán jako jeden z případů s nevydaným kladným rozhodnutím.

3. Jak dlouho trvala péče o jinou osobu?

Tabulka č. 4 Délka péče o jinou osobu

Délka péče	Počet
Jeden rok až pět let	24
Nad pět let až 10 let	14
Méně než jeden rok	14
Nad 10 let, méně než 15 let	5
15 let a více	2

Zdroj: Vlastní výpočty

Nejčastěji, ve 24 případech, žádaly pečující osoby o zhodnocení péče, která trvala mezi jedním rokem až pěti lety. Dalších 14 osob pečovalo v rozmezí více než pět let až 10 let. Méně než jeden rok pečovalo rovněž 14 osob. Více než 10 let, ale méně než 15 let pečovalo pět osob. Dvě osoby se věnovaly péči 15 a více let, což je již významná část období, které je hodnoceno pro účely nároku a výše důchodové dávky. Obě již podaly žádost o starobní důchod. U obou se při výpočtu důchodu použil postup dle § 19a zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. To znamená, že byly porovnávány dvě varianty výpočtu důchodu, tak jak jsou popsány v kapitole 2.6.10 Náhradní doby pojištění - shrnutí.

4. Kdy péče skončila?

Tabulka č. 5 Období ukončení péče

Ukončení péče	Počet
Po 30.6.2007	27
Dosud trvá	24
Do 31.12.2006	4
Do 31.12.1997	3
Do 30.6.2007	1

Zdroj: Vlastní výpočty

Nejvíce pečujících osob, a sice 27, ukončilo péči v období po 30.6.2007, to je v období, ve kterém již nebylo nutno podávat přihlášku k účasti na pojištění a stačilo pouze podat návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. U 24 osob péče k datu podání návrhu trvala. Pokud péče trvá, je možné podat návrh na vydání rozhodnutí jedinečně v souvislosti s podáním žádostí o důchod, což je také případ těchto 24

pečujících osob. Čtyři osoby ukončily péči v období od 1.1.1998 do 31.12.2006, to znamená ještě před provedením transformace osob bezmocných a dětí dlouhodobě těžce zdravotně postižených vyžadujících mimořádnou péči ve věku do 18 let v osoby závislé. Tři osoby ukončily péči v období do 31.12.1997, kdy ještě neplatila pro ženy povinnost podat přihlášku k účasti na pojištění z důvodu péče o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let. V jednom případě byla péče ukončena v období od 1.1.2007 do 30.6.2007, to znamená ještě před zrušením zákonné povinnosti podávat přihlášku k účasti na pojištění z důvodu péče.

5. Byla souběžně s péčí vykonávána výtěžná činnost? Pokud ano, v jakém rozsahu a období?

Tabulka č. 6 Výkon výtěžné činnosti souběžně s péčí

Výkon výtěžné činnosti	Počet
Ne	51
Ano, částečný úvazek po část období péče	6
Ano, vedlejší samostatná výtěžná činnost	1

Zdroj: Vlastní výpočty

Pouze sedm pečujících osob vykonávalo výtěžnou činnost souběžně s výkonem péče. Jedna z nich byla osobou samostatně výtěžnou činnou, tato činnost byla v období péče vykonávána jen v omezené míře. Tři osoby byly zaměstnány na dohodu o pracovní činnosti, a to pouze po část období, ve kterém pečovaly. Zbývající tři osoby měly po část období péče uzavřen pracovní poměr, avšak na velmi malý úvazek.

6. Bylo nutné kvůli péči ukončit výtěžnou činnost?

Tabulka č. 7 Nutnost ukončení výtěžné činnosti před zahájením péče

Nutnost ukončení výtěžné činnosti	Počet
Ne	34
Ano	25

Zdroj: Vlastní výpočty

Ve 25 případech byly pečující osoby nuceny ukončit svou výdělečnou činnost, aby se mohly osobně v plném rozsahu věnovat péči. Ostatní osoby nebyly v době započetí péče výdělečně činné, byly buď v domácnosti, nebo v evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce, čerpaly mateřskou či rodičovskou dovolenou, případně významně výdělečnou činnost omezily tak, aby nebránila řádnému výkonu péče.

7. Z jakého důvodu bylo vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče?

Tabulka č. 8 Důvod vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče

Důvod	Počet
Odchod pečující osoby do starobního důchodu	27
Úmrtí pečované osoby	22
Odchod pečující osoby do invalidního důchodu	3
Nástup pečované osoby do zdravotnického či sociálního zařízení	2
Nástup pečující osoby do zaměstnání	2
Ukončení péče ze strany pečující osoby	1
Vstup pečující osoby do evidence uchazečů o zaměstnání	1
Úmrtí pečující osoby	1

Zdroj: Vlastní výpočty

Nejčastěji bylo rozhodnutí o době a rozsahu péče vydáno ze dvou důvodů. Ve 27 případech se jednalo o souvislost s podáním žádosti o starobní důchod, ve 22 případech došlo k úmrtí pečované osoby a tím k ukončení péče. Třikrát bylo vydáváno rozhodnutí v souvislosti s podáním žádosti pečující osoby o invalidní důchod. Ostatní důvody se vyskytly v nevýznamném počtu. Ve dvou případech se jednalo o umístění pečované osoby do zdravotnického či sociálního zařízení, rovněž ve dvou případech ukončila pečující osoba péči z důvodu nástupu do zaměstnání. Po jednom případě došlo k ukončení péče přímo ze strany pečující osoby, dále z důvodu vstupu pečující osoby do evidence uchazečů o zaměstnání Úřadu práce České republiky a v jednom případě pečující osoba zemřela.

8. Bylo nutné žádat o zpětné posouzení zdravotního stavu pečované osoby? Pokud ano, byla pečovaná osoba uznána osobou závislou, bezmocnou, dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadujícím mimořádnou péči ve věku do 18 let?

Tabulka č. 9 Zpětné posouzení zdravotního stavu pečované osoby

Provedeno zpětné posouzení	Počet
Ne	53
Ano, pečovaná osoba uznána	5
Ano, pečovaná osoba neuznána	1

Zdroj: Vlastní výpočty

Zpětné posouzení zdravotního stavu pečované osoby bylo provedeno v šesti případech následně po podání návrhu na vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. Uznání či neuznání pečované osoby osobou bezmocnou nebo osobou závislou, případně dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadujícím mimořádnou péči ve věku do 18 let, je nutným předpokladem toho, aby mohlo být o péči řádně rozhodnuto. V těchto šesti případech pečující osoby, přestože řádně péči vykonávaly, neměly informaci o tom, že je třeba, aby byl zdravotní stav pečované osoby posouzen. V pěti případech byly pečované osoby na základě zpětného posouzení zdravotního stavu uznány osobami závislými, bezmocnými, nebo dětmi dlouhodobě těžce zdravotně postiženými vyžadujícími mimořádnou péči ve věku do 18 let a byla tak splněna jedna z podmínek pro uznání péče. V jednom případě však nebyla pečovaná osoba na základě posouzení zdravotního stavu zařazena ani do jedné z těchto kategorií, což znamenalo, že nebylo možné o době a rozsahu péče pro její pečující osobu kladně rozhodnout.

9. Jak bylo o době a rozsahu péče rozhodnuto (kladně, částečně zamítnuto, celá doba zamítnuta)?

Tabulka č. 10 Způsob rozhodnutí o době a rozsahu péče

Způsob rozhodnutí	Počet
Kladně	52
Částečně zamítnuto	3
Řízení zastaveno	3
Zamítnuto	1

Zdroj: Vlastní výpočty

U 52 pečujících osob bylo o době a rozsahu péče rozhodnuto kladně a bude jim tedy zhodnocena pro účely důchodu jako náhradní doba pojištění.

U zbylých sedmi pečujících osob kladně rozhodnuto být nemohlo, z toho u čtyř se jedná o celé období péče, u tří osob se jedná o část období, v kterém pečovaly.

10. Z jakého důvodu nebylo možno o době a rozsahu péče kladně rozhodnout?

Tabulka č. 11 Důvod nevydání kladného rozhodnutí

Důvod	Počet
Nedodržena dvouletá zákonná lhůta	3
Pečovaná osoba částečně bezmocná mladší 80 let	1
Pečovaná osoba není dítě TZP ani osoba bezmocná	2
Hospitalizace pečované osoby ve zdravotnickém zařízení	1

Zde jsou vyjmenovány důvody, které tvořily překážku kladnému rozhodnutí o době a rozsahu péče. Těchto sedm vybraných případů podrobně popíšu v následující kapitole.

3.4 Případy s nevydaným kladným rozhodnutím o péči

1. Paní Alžběta

Paní Alžběta je matkou dcery se zdravotním postižením, narozené v březnu 1990. Již od narození jí musela věnovat zvláštní péči. Na základě posudku lékaře pověřeného posuzovat pro Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav byla dcera uznána dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let, a to s platností do 31.12.1998. Paní Alžběta až do tohoto data o dceru osobně v plném rozsahu sama pečovala, během péče nebyla nikde zaměstnána ani nebyla samostatně výdělečně činná. Po 31.12.1998 se zdravotní stav dcery dle posudkového lékaře natolik zlepšil, že již nadále nebyla uznána dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let. Paní Alžběta nastoupila do zaměstnání. Bohužel, v roce 2011 se zdravotní stav paní Alžběty natolik zhoršil, že se rozhodla požádat o invalidní důchod. Při podání žádosti o invalidní důchod na Okresní správě sociálního zabezpečení Mladá Boleslav bylo zjištěno, že

dobu od 1.9.1996 do 31.12.1998 nemá paní Alžběta krytou zaměstnáním a v této souvislosti vyšlo najevo, že v uvedené době pečovala o dceru. Na základě jí podaného návrhu bylo zahájeno řízení o době a rozsahu péče. Vzhledem k datu ukončení péče 31.12.1998 platila pro paní Alžbětu povinnost podat přihlášku k účasti na pojištění, a to nejpozději do dvou let po ukončení péče. Tuto povinnost však paní Alžběta, nespíš z neznalosti věci, nesplnila. Na tomto místě ještě doplňuji, že při posuzování uplynutí dvouleté lhůty k podání přihlášky se vychází z faktické péče, to znamená, že nejzazším dnem, od kterého začíná plynout dvouletá lhůta, je dosažení 18 let věku dítěte, a to bez ohledu na zdravotní posouzení. U dcery paní Alžběty však již uplynula dvouletá lhůta pro podání přihlášky i z hlediska dosažení 18 let dcery.

V případě paní Alžběty nezbývalo, než vydat usnesení o zastavení řízení z důvodu zmeškání dvouleté lhůty k podání přihlášky k účasti na pojištění, přestože jinak byla její péče o dceru řádně prokázána. Jediným řešením pro paní Alžbětu bylo využít možnosti žádosti o odstranění tvrdosti zákona v souladu s § 4 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Této možnosti paní Alžběta využila a doba péče jí na základě odstranění tvrdosti zákona byla pro její invalidní důchod zhodnocena. O odstraňování tvrdostí zákona v případech, které se týkají doby a rozsahu péče, rozhoduje Česká správa sociálního zabezpečení Praha, a to z pověření ministra práce a sociálních věcí.

2. Paní Běla

Paní Běla se starala o svou maminku v období od 1.5.2005 do 10.12.2010. Maminka byla na základě posouzení zdravotního stavu lékaře pověřeného posuzovat pro Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav uznána převážně bezmocnou a následně úplně bezmocnou. Na základě transformace provedené přechodným ustanovením § 120 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, byla od 1.1.2007 považována za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III (těžká závislost). Následně byla uznána osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve

stupni IV (úplná závislost). Dne 10.12.2010 maminka paní Běly zemřela. V roce 2011 se paní Běla dostavila na Okresní správu sociálního zabezpečení a podala návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. V tomto návrhu uvedla, že, že v rámci období péče byla její maminka dlouhodobě umístěna ve zdravotnickém zařízení. Tato skutečnost byla uvedena též na potvrzení prokazující dobu poskytování péče, které vydal příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností. Hospitalizace trvala 10 měsíců. V tomto případě nebylo možné uznat paní Běle jako dobu péče dobu hospitalizace maminky, neboť zde není splněna podmínka osobní péče.

Přestože bylo na převážnou část doby péče vydáno kladné rozhodnutí, po část období, to je po dobu hospitalizace maminky, nelze paní Bělu uznat jako osobu pečující a tato část období nebude jako náhradní doba pojištění v jejím důchodu v budoucnu hodnocena. V tomto případě nemá paní Běla žádnou možnost jiného způsobu zhodnocení této doby. V době hospitalizace maminky nebyla výdělečně činná, nebyla v evidenci úřadu práce jako uchazečka o zaměstnání, nemůže využít ani formu dobrovolného důchodového pojištění, neboť v tomto případě lze dopláctet maximálně jeden rok zpětně.

3. Paní Emilie

Paní Emilie se dostavila na Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav z důvodu podání žádosti o starobní důchod před dosažením důchodového věku. Během vyřizování žádosti sdělila, že se v minulosti starala o maminku, která již zemřela. Kvůli této péči ukončila k 31.12.1995 výdělečnou činnost a od 1.1.1996 až do 23.9.1996, kdy maminka zemřela, se věnovala pouze jí. Po podání žádosti o starobní důchod před dosažením důchodového věku byl tedy ještě sepsán návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. Vzhledem k tomu, že zdravotní stav maminky nebyl v minulosti posudkovým lékařem projednáván, bylo nyní požádáno o posouzení zdravotního stavu maminky a o dodatečné vyjádření posudkového lékaře, zda zdravotní stav maminky v době péče odpovídal některému stupni bezmocnosti. Posudkový lékař uznal maminku

paní Emilie v době péče částečně bezmocnou. Vzhledem k tomu, že v této době byla maminka již starší 80 let, byla jedna z podmínek uznání doby péče splněna. Paní Emilie, přestože řádně osobně celodenně o maminku pečovala, však nesplnila další z podmínek uznání péče. Touto podmínkou bylo podání přihlášky k účasti na pojištění, a to nejpozději do dvou let po ukončení péče.

V případě paní Emilie bylo vydáno usnesení o zastavení řízení z důvodu zmeškání dvouleté lhůty k podání přihlášky k účasti na pojištění. Doba péče o maminku se nebude pro účely jejího důchodu považovat za náhradní dobu pojištění a nebude jí zhodnocena. Na základě žádosti paní Emilie o odstranění tvrdosti zákona byla však dodatečně doba péče v jejím důchodu zhodnocena a Českou správou sociálního zabezpečení Praha jí bylo vydáno rozhodnutí o přiznání důchodu, které obsahuje i odstranění tvrdosti zákona.

4. Paní Liběna

Paní Liběna se dostavila v roce 2011 na Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav, aby se informovala o postupu při žádosti o invalidní důchod z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu. Při podávání informací paní Liběně byla též kontrolována evidence jejích dob pojištění. Při této kontrole byla zjištěna poměrně dlouhá nepojištěná doba. Jednalo se období od 1.2.1996 do 29.9.2000. Jak paní Liběna sdělila, v této době nebyla nikde zaměstnána, dokonce k 31.1.1996 ukončila pracovní poměr, aby se od 1.2.1996 mohla začít celodenně starat o svého druha, který utrpěl vážný úraz. Paní Liběna o svého druha, s kterým žila ve společné domácnosti již od roku 1993, sama osobně pečovala až do jeho úmrtí dne 29.9.2000. Nyní tedy bylo třeba dořešit období péče. Paní Liběna podala návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. Nejdříve bylo třeba zjistit, zda zdravotní stav jejího druha odpovídal v době péče některému stupni bezmocnosti. Bylo tedy nutné požádat lékaře pověřeného posuzováním pro Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav o vyjádření. Na základě posouzení zdravotního stavu byl druh paní Liběny v období jí poskytované péče uznán

úplně bezmocným. Uznáním úplné bezmocnosti pečované osoby byla splněna jedna z podmínek kladného rozhodnutí o péči. Paní Liběna však v minulosti nesplnila další z podmínek, a to podání přihlášky k účasti na pojištění nejpozději do dvou let po ukončení péče. Kromě toho bránila uznání doby péče ještě další skutečnost. Do 30.6.2001 lze kladně hodnotit pouze péči o blízkou převážně nebo úplně bezmocnou osobu nebo blízkou částečně bezmocnou osobu starší 80 let. Teprve od 1.7.2001 lze hodnotit za splnění podmínky společné domácnosti též péči o jinou než blízkou osobu. Jelikož druhá nelze považovat za osobu blízkou a péče o něj skončila již 29.9.2000, není možné o péči paní Liběny kladně rozhodnout též z tohoto důvodu.

Paní Liběně bylo vydáno usnesení o zastavení řízení z důvodu zmeškání dvouleté lhůty k podání přihlášky k účasti na pojištění. V tomto případě bylo neuznání doby péče jako náhradní doby pojištění pro paní Liběnu skutečně tvrdé, neboť v důsledku nezapočtení téměř pěti let péče o druhá nesplnila podmínku potřebných let pojištění a nárok na invalidní důchod jí tak vůbec nevznikl. Zbývala jí jediná možnost, a to požádat o odstranění tvrdosti zákona ve smyslu s § 4 odst. 3 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Této možnosti paní Liběna využila, uvedla, že tvrdost zákona ve svém případě spatřuje v tom, že několik let poskytovala péči úplně bezmocnému druhovi, s kterým prožila dlouhou etapu svého života, a dále též, že jí nebyla známa povinnost podat přihlášku nejpozději do dvou let po ukončení péče. V případě paní Liběny byla její žádost o odstranění tvrdosti akceptována. Doba péče byla dodatečně zhodnocena jako náhradní doba pojištění a nárok na invalidní důchod jí vznikl.

5. Pan Milan

Pan Milan se dostavil na Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav z důvodu podání žádosti o starobní důchod před dosažením důchodového věku. V rámci kontroly jeho evidovaných dob pojištění sdělil, že od roku 1996 dosud se stará o svého syna se zdravotním postižením, narozeného v červnu 1993. Syn potřebuje neustálý dohled, v současné

době je uznán osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni IV (úplná závislost). Pan Milan převzal péči o syna místo své bývalé manželky od 1.1.1996, v té době byly chlapci necelé tři roky. Pan Milan tehdy nastoupil na další mateřskou dovolenou, poté čerpal v zaměstnání neplacené volno z důvodu péče o dítě, k 31.12.1996 zaměstnání ukončil. Přestože péče o syna stále trvá, v souvislosti s podáním žádosti o důchod lze podat návrh na vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče i v jejím průběhu. Pan Milan tento návrh podal a tím bylo zahájeno řízení o uznání péče pana Milana o jeho syna od 1.1.1996 dosud, resp. do data požadovaného přiznání starobního důchodu. V době od 1.1.1996 do 10.6.1997 byl syn dítětem do čtyř let věku. Dle posudku lékaře pověřeného posuzovat pro Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav byl chlapec uznán dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadujícím mimořádnou péči ve věku do 18 let, a to od 1.10.1997. Na základě transformace provedené přechodným ustanovením § 120 odst. 3 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách byl od 1.1.2007 považován za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III (těžká závislost). Následně byl uznán osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni IV (úplná závislost). Během péče o syna byl pan Milan zhruba jeden rok zaměstnán na dohodu o pracovní činnosti, avšak na tak malý úvazek, že toto zaměstnání nebránilo řádnému výkonu péče.

Panu Milanovi bylo vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče, kterým mu byla zhodnocena doba péče o syna jako náhradní doba pojištění. O části doby péče však nemohlo být rozhodnuto kladně, a sice o období od 11.6.1997 do 30.9.1997. V této době byl syn již starší čtyř let, avšak nebyl posudkovým lékařem uznán dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadujícím mimořádnou péči ve věku do 18 let. Toto zmiňované krátké období nebude tedy z výše uvedeného důvodu panu Milanovi hodnoceno jako náhradní doba pojištění. Pan Milan již tuto skutečnost nijak dál neřešil.

6. Paní Renata

Paní Renata pečovala o svého otce, který 8.9.2010 zemřel. V roce 2011 se přišla na Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav informovat o postupu při uznání péče. Vzhledem k ukončení péče podala paní Renata návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. O svého otce pečovala od 14.12.1996 až do jeho úmrtí. Aby se mu mohla věnovat, ukončila k 13.12.1996 pracovní poměr. V období péče o otce již výdělečně činná nebyla. Otcův zdravotní stav se během péče paní Renaty různě měnil. Nejprve odpovídal převážné bezmocnosti, poté částečné, později až do 31.12.2006 již úplné bezmocnosti. V rámci transformace dle přechodného ustanovení § 120 odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách byl od 1.1.2007 považován za osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni III (těžká závislost), následně pak byl uznán osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni IV (úplná závislost).

Paní Renatě bylo vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče, kterým jí byla zhodnocena doba péče o otce jako náhradní doba pojištění. O části doby péče však nemohlo být kladně rozhodnuto, a sice o období od 1.3.2000 do 30.9.2006. V této době byl otec paní Renaty sice uznán částečně bezmocným, ale nebyl starší 80 let. Období od 1.3.2000 do 30.9.2006 tedy nebude paní Renatě hodnoceno jako náhradní doba pojištění. Paní Renata již v minulosti rozporovala závěr posouzení zdravotního stavu otce, avšak bez úspěchu. Proti nynějšímu rozhodnutí o době a rozsahu péče se neodvolala.

7. Paní Zora

Paní Zora se dostavila na Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav s požadavkem podat žádost o starobní důchod před dosažením důchodového věku. Při své návštěvě uvedla, že 30.11.1996 ukončila zaměstnání a začala pečovat o svou dceru se zdravotními problémy, narozenou v listopadu 1981. Z tohoto důvodu podala paní Zora návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. Tato péče

trvala až do 31.12.2002, poté paní Zora opět nastoupila do zaměstnání. Během péče o dceru žádnou výdělečnou činnost nevykonávala. Vzhledem k tomu, že dceřin zdravotní stav nebyl posudkovým lékařem nikdy v minulosti hodnocen, bylo nutné požádat lékaře pověřeného posuzováním pro Okresní správu sociálního zabezpečení Mladá Boleslav o vyjádření. Na základě zpětného posouzení zdravotního stavu lékař konstatoval, že v období od 1.12.1996 do 31.12.2002 nebyla dcera paní Zory dítětem dlouhodobě těžce zdravotně postiženým vyžadujícím mimořádnou péči ve věku do 18 let, ani její zdravotní stav neodpovídal některému stupni bezmocnosti.

Paní Zora sice fakticky péči o svou dceru vykonávala, avšak vzhledem k závěru posudkového lékaře nebylo možné dobu péče vyhodnotit jako náhradní dobu pojištění. Doba od 1.12.1996 do 31.12.2002 je pro účely důchodu dobou nepojištěnou. Pro úplnost uvádím, že paní Zora však v minulosti nesplnila ani podmínku podání přihlášky k účasti na pojištění nejpozději do dvou let po ukončení péče. Paní Zora nechtěla situaci nijak dál řešit, přijala zamítavé rozhodnutí s vědomím, že neuznání doby péče má nepříznivý vliv na výši jejího starobního důchodu.

Shrnutí kapitoly 3.4

Na těchto sedmi případech, ve kterých nebylo možné o době péče eventuelně o části doby péče kladně rozhodnout, jsem chtěla demonstrovat, jak je důležité, aby pečující osoby byly včas informovány o podmínkách uznání doby péče pro účely jejich důchodu.

U paní Emilie, paní Liběny a paní Zory bylo nutné posuzovat zpětně zdravotní stav pečovaných osob. U pana Milana a paní Renaty zdravotní stav pečované osoby po část období péče neodpovídá kategorii potřebné k uznání péče, u paní Zory dokonce neodpovídal zdravotní stav pečované osoby potřebné kategorii v žádném období. V těchto případech není tedy možné o době péče kladně rozhodnout. Pokud by výsledek posouzení zdravotního stavu znala pečující osoba dříve, již v době péče, případně kdyby se včas informovala, měla by možnost zvážit různá jiná řešení této

situace. Mohla by zvážit například možnost evidence na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání, možnost zaměstnání ač malého rozsahu, ale které by zakládalo účast na pojištění, dále i možnost doplatit si určité období formou dobrovolného důchodového pojištění.

Další překážkou bránící vydání kladného rozhodnutí je nedodržení zákonné dvouleté lhůty k podání přihlášky k účasti na pojištění (do 30.6.2007), v současné době nedodržení zákonné lhůty k podání návrhu na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče (od 1.7.2007). Paní Alžběta, paní Emilie, paní Liběna ani paní Zora nevěděly, že tato povinnost existuje, proto ji nesplnily. Žádost o odstranění tvrdosti zákona z důvodu zmeškání této dvouleté lhůty považuji za opravdu krajní řešení situace.

Paní Běle nebyla uznána jako doba péče dlouhodobá hospitalizace maminky. I v tomto případě se domnívám, že pokud by se paní Běla obrátila na okresní správu sociálního zabezpečení již v době maminciny hospitalizace, mohla najít řešení, jak si zabezpečit nyní chybějící dobu pojištění.

Z těchto důvodů jsem se snažila na základě prezentovaných teoretických poznatků, stávajících legislativních nástrojů a svých profesních zkušeností najít nástroje, které by zkvalitnily informovanost pečujících osob a umožnily by tak předejít případným komplikacím.

3.5 Návrhy posílení informovanosti pečujících osob

Rozhodnutí o době a rozsahu péče vydávají příslušné okresní správy sociálního zabezpečení. Z této skutečnosti vyplývá, že klienti, kteří potřebují získat informace z oblasti týkající se péče, by se měli obracet přednostně právě na tyto instituce a zde by se jim mělo také dostat fundovaných odpovědí a doporučení. Zamýšlela jsem se nad tím, na jakých dalších místech by mohly pečující osoby získat případné informace o hodnocení péče pro účely svého důchodu nebo alespoň doporučení, kam se mohou v této věci obrátit. Na okresní správu sociálního zabezpečení tyto osoby většinou zamíří až za účelem vyřízení své důchodové dávky a

jak je vidět z výsledků prezentovaného empirického šetření, v některých případech se mohou následně dostat do nepříznivé situace. Logicky jsem došla k tomu, že další místa, kde by tyto osoby mohly být informovány, jsou další úřady.

Prvním z nich je úřad práce. Předpokládám, že pečující osoby obstarávají v rámci poskytované péče i úřední záležitosti. Mezi ně patří vyřízení žádosti o příspěvek na péči pro pečovanou osobu. Rozhodování o této dávce je v kompetenci kontaktních pracovišť Úřadu práce České republiky. Úřad práce vede v evidenci příjemců příspěvku na péči jejich pečující osoby. Předpokládám tedy, že pracovnice úřadu práce se dostávají s pečujícími osobami alespoň do minimálního kontaktu. Jednou z cest zvýšení informovanosti těchto osob by tedy mohlo být pravidelné setkávání pracovníků úřadu práce, zabývajících se agendou příspěvku na péči se zástupkyněmi oddělení důchodového pojištění okresních správ sociálního zabezpečení. Na těchto setkáních by byly vzájemně předávány aktuální informace z oblasti dávky příspěvku na péči a oblasti nároku na důchod se zaměřením na podmínky hodnocení doby péče pečujícími osobám v jejich důchodu. Pracovnice úřadu práce by pak takto nabyté znalosti využily ve prospěch pečujících osob a včas by je směřovaly na okresní správy sociálního zabezpečení. V okrese Mladá Boleslav se nachází dvě kontaktní pracoviště úřadu práce. Na základě vzájemné dohody by tato setkání byla organizována pravidelně jedenkrát za rok a dále operativně v případě změn souvisejících právních předpisů. Pracovnice úřadu práce se s pečujícími osobami setkávají též v rámci sociálního šetření v domácnosti pečovaných osob, i zde se tedy nabízí možnost předání informací pečujícími osobám.

Další institucí, která vede ve své evidenci pečující osoby, je zdravotní pojišťovna. Podle § 7 odst. 1 písm. g) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů je za pečující osoby plátcem pojistného stát. Pečující osoba tedy sama nemusí platit pojistné na zdravotní pojištění, pokud péči zdravotní pojišťovně prokáže. Dle sdělení zástupce zdravotní pojišťovny tyto osoby péči dokládají potvrzením úřadu práce o tom, že jsou evidovány jako pečující. V okrese Mladá Boleslav má mezi zdravotními pojišťovnami dominantní postavení Zaměstnanecká

pojišťovna Škoda, u které je pojištěno přibližně 80 % obyvatel okresu.⁶⁵ Z tohoto důvodu plánuji domluvit se zástupcem oddělení pojistných vztahů této pojišťovny budoucí spolupráci formou pravidelných setkání jedenkrát ročně, na kterých by mimo jiné byly poskytnuty i základní informace o zhodnocení doby péče pro účely důchodu pečujících osob tak, aby příslušní zaměstnanci zdravotní pojišťovny byli schopni tyto osoby vhodně instruovat.

Pro lepší orientaci pečujících osob v této problematice by měl být nápomocný informační letáček, který předkládám v příloze č. 5 této práce. Jsou v něm stručnou formou shrnuty základní potřebné údaje včetně kontaktu na okresní správu sociálního zabezpečení. Využití tohoto letáčku předpokládám na pracovištích úřadu práce, na pobočkách zdravotních pojišťoven, v ordinacích obvodních lékařů, v sociálních poradnách v okrese, na obecních úřadech, v sídlech pečovatelských služeb, u sociálních sester v nemocnicích a léčebnách.

Účelem všech zde popsanych návrhů je předcházení situacím, kdy pečujícím osobám není uznána doba péče jako náhradní doba pojištění jen proto, že neměly informace o podmínkách, které musí být splněny, aby jim péče byla v důchodu zhodnocena. Zároveň je tímto nabízena pomocná ruka všem pečujícím, kteří mohou přes další instituce, na které zavítají, získat další zdroj informací a kontakty.

⁶⁵ <http://www.zpskoda.cz/o-nas/spoluprace-se-skoda-auto> ze dne 12.10.2012

Závěr

Tématem této bakalářské diplomové práce jsou doby pojištění a náhradní doby pojištění v systému důchodového zabezpečení ve vztahu k pečujícím osobám. V teoretické části práce jsem tedy popsala nejprve současný důchodový systém v rámci politiky sociálního zabezpečení v České republice, funkce důchodového zabezpečení a jeho právní úpravu. Dále jsem se věnovala jednotlivým důchodovým dávkám a významu dob pojištění a náhradních dob pojištění pro jejich nárok i pro jejich výši. Pozornost jsem věnovala okruhu pojištěných osob, dobám pojištění a zejména náhradním dobám pojištění.

Cílem mé práce bylo popsat vybraná kritéria k charakteristice skupiny osob, které žádají o zápočet náhradní doby pojištění realizované péčí pro důchodové účely, zmapovat vybraná kritéria popisující strukturu skupiny pečujících i pečovaných osob i formy péče z různých hledisek, zjistit případné překážky, které negativně ovlivnily uznání období péče pro účely žádosti o přiznání důchodové dávky. V souladu s uvedeným cílem mé práce jsem nejprve v teoretické části práce detailně vysvětlila náhradní dobu pojištění – dobu péče o osobu závislou, o osobu bezmocnou a o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let. V empirické části práce jsem se pak následně věnovala již konkrétní skupině osob, které se tato náhradní doba pojištění přímo týká.

Ve spisové dokumentaci pečujících osob, kterým bylo v roce 2011 vydáno rozhodnutí o době a rozsahu péče Okresní správou sociálního zabezpečení Mladá Boleslav, jsem se zaměřila na zkoumání předem stanovených parametrů. Zajímalo mě vztah mezi pečujícími a pečovanými osobami, status pečované osoby, délka péče, vztah péče a výdělečné činnosti pečující osoby, důvod a způsob vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče. V případech, kdy nebylo o době a rozsahu péče kladně rozhodnuto, jsem zkoumala důvod neuznání doby péče jako náhradní doby pojištění.

Z celkového počtu 59 vydaných pravomocných rozhodnutí v roce 2011 nebylo možno v sedmi případech o péči kladně rozhodnout. Všemi těmito sedmi konkrétními případy jsem se podrobně zabývala, a to včetně důsledků, které vyplynuly z nevydání kladného rozhodnutí.

V závěrečné kapitole této práce uvádím návrhy, které by měly přispět ke zlepšení informovanosti pečujících osob. Tyto navržené postupy by měly napomáhat tomu, aby se osoby, které skutečně osobně v plném rozsahu pečují, nedostávaly při rozhodování o zápočtu péče v jejich důchodu do komplikované situace jen z pouhé neznalosti. Jak je uvedeno v kapitole 2.1 této práce, mezi funkce, které v rámci současné sociální politiky důchodový systém plní, patří i funkce ochranná. Důchodová dávka má zmírňovat důsledky nastalé z důvodu stáří, invalidity či úmrtí živitele. Posílení informovanosti pečujících osob o podmínkách zápočtu péče přispívá k řádnému zhodnocení náhradní doby pojištění, a důchodová dávka přiznaná v souladu s právními předpisy, tak skutečně zastává ochrannou funkci. Zároveň je naplňována i preventivní funkce důchodového systému, neboť posílení a zkvalitnění informovanosti je prevencí komplikací a rizika výpočtu nižší důchodové dávky pečujících osob.

Seznam literatury a použitých zdrojů

Kahoun, V. a kol., Sociální zabezpečení. Vybrané kapitoly. 1. vydání. Praha: Triton, 2009, 445 s., ISBN 978-80-7387-346-2

Krebs, V. a kol., Sociální politika. 2. vydání. Praha: ASPI, 2002, 376 s., ISBN 80-86395-33-2

Příb, J., Voříšek, V. Důchodové předpisy s komentářem. 6. vydání. Olomouc: Anag, 2010, 543 s., ISBN 978-80-7263-585-6

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č.589/1992 Sb., o pojistném na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 587/2004 Sb., o zrušení civilní služby a o změně a zrušení některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 152/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 189/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, ve znění zákona č. 585/2006 Sb., ve znění účinném od 1.7.2007

Zákon č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ve znění účinném od 1.1.2010

Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 284/1995 Sb., kterou se provádí zákon o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Vnitřní předpis ČSSZ ze dne 29.6.2007, ve znění pozdějších předpisů

<http://www.zpskoda.cz>

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 Rozhodnutí o době a rozsahu péče vydaná OSSZ Mladá Boleslav v letech 1996 – 2011	39
Tabulka č. 2 Status pečující osoby	43
Tabulka č. 3 Status pečované osoby	44
Tabulka č. 4 Délka péče o jinou osobu	45
Tabulka č. 5 Období ukončení péče	45
Tabulka č. 6 Výkon vředělečné činnosti souběžně s péčí	46
Tabulka č. 7 Nutnost ukončení vředělečné činnosti před zahájením péče	46
Tabulka č. 8 Důvod vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče	47
Tabulka č. 9 Zpětné posouzení zdravotního stavu pečované osoby	48
Tabulka č. 10 Způsob rozhodnutí o době a rozsahu péče	48
Tabulka č. 11 Důvod nevydání kladného rozhodnutí	49

Seznam příloh

Příloha č. 1 Důchodový věk

Příloha č. 2 Doby pojištění - komentář

Příloha č. 3 Návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče

Příloha č. 4 Souhrn údajů ze záznamových archů

Příloha č. 5 Letáček

Příloha č. 1 Důchodový věk

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

U pojištěnců narozených po roce 1977 se k věku 67 let přičte počet kalendářních měsíců, odpovídající dvojnásobku rozdílu mezi rokem narození a rokem 1977.

Vysvětlivky: „r“ znamená rok, „m“ znamená kalendářní měsíc.

Zdroj: § 32 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění a příloha téhož zákona, obojí ve znění pozdějších předpisů

Příloha č. 2 Doby pojištění - komentář

Za doby pojištění se považuje především trvání těchto skutečností⁶⁶:

1. Pracovní poměr.

Podmínkou pro hodnocení pracovního poměru jako doby pojištění pro důchodové účely je, že tento pracovní poměr musí založit účast na nemocenském pojištění. Účast na nemocenském pojištění upravuje zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, kde v § 6 a v § 7 jsou podmínky účasti zaměstnanců na pojištění uvedeny. Jedná se zejména o výkon zaměstnání na území České republiky, nebo v cizině pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky. Další podmínkou je, že zaměstnání trvalo nebo mělo trvat alespoň 15 kalendářních dnů a sjednaná částka započitatelného příjmu z tohoto zaměstnání za měsíc dosahuje alespoň výše rozhodného příjmu, což je v roce 2012 částka 2 500 Kč. Pokud sjednaná částka započitatelného příjmu nedosahuje alespoň rozhodného příjmu, pak se jako doba pojištění hodnotí jen ty měsíce, v kterých částka rozhodného příjmu skutečně dosáhla.

2. Výkon služby.

Tato doba pojištění se týká příslušníků Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Vězeňské služby České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace a vojáků z povolání. Stejně jako u pracovního poměru, i u výkonu služby je podmínkou zápočtu jako doby pojištění pro důchodové účely účast na nemocenském pojištění.

⁶⁶ § 11 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

3. Výkon práce členů družstva.

Jedná se o takový výkon práce, za kterou jsou členové družstva odměňováni a vykonávají ji mimo pracovně právní vztah. I v tomto případě je podmínkou pro zápočet doby důchodového pojištění účast na nemocenském pojištění.

4. Dohoda o pracovní činnosti.

Zaměstnanci činní na základě dohody o pracovní činnosti získají dobu důchodového pojištění za předpokladu, že jsou účastni nemocenského pojištění – platí zde tedy opět stejná podmínka jako v předchozích případech.

5. Dohoda o provedení práce.

Do 31.12.2011 nezakládala dohoda o provedení práce účast na důchodovém pojištění. S účinností od 1.1.2012 získají zaměstnanci činní na základě dohody o provedení práce dobu důchodového pojištění tehdy, pokud jim vznikne účast na nemocenském pojištění. Podmínky účasti na nemocenském pojištění se však liší od výše vyjmenovaných dob pojištění. Dle § 7a zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů jsou zaměstnanci činní na základě dohody o provedení práce účastni pojištění v těch měsících, v kterých jim byl zúčtován příjem přesahující částku 10 000 Kč.

6. Výkon funkce členů zastupitelstva obce, kteří jsou pro výkon této funkce dlouhodobě uvolněni, nebo pokud před zvolením do funkce nebyli v pracovním poměru, ale vykonávají funkci ve stejném rozsahu jako dlouhodobě uvolnění členové zastupitelstva.

Aby byl výkon funkce hodnocen jako doba důchodového pojištění, musí být splněna podmínka účasti na nemocenském pojištění stejná jako např. u pracovního poměru.

7. Činnost dobrovolných pracovníků pečovatelské služby.

Jako doba důchodového pojištění se doba této činnosti hodnotí za předpokladu, že zakládá účast na nemocenském pojištění.

8. Výkon pěstounské péče.

Za dobu důchodového pojištění se považuje pěstounská péče v zařízeních pro výkon pěstounské péče, nebo taková pěstounská péče, za níž je vyplácena odměna náležející ve zvláštních případech.⁶⁷ Zvláštními případy se zde rozumí péče pěstouna alespoň o tři děti svěřené mu do pěstounské péče, případně péče pěstouna nejméně o jedno dítě svěřené mu do pěstounské péče, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby alespoň ve stupni II. Podmínkou účasti na důchodovém pojištění je i zde účast na nemocenském pojištění.

9. Práce osob ve výkonu trestu odnětí svobody a osob ve výkonu zabezpečovací detence.

Pokud zaměstnání těchto osob založí účast na nemocenském pojištění, bude doba tohoto zaměstnání považována za dobu důchodového pojištění.

10. Výkon práce společníků a jednatelů společnosti s ručením omezeným, komanditistů komanditní společnosti a ředitelů obecně prospěšné společnosti, jestliže se jedná o práci mimo pracovní právní vztah, za kterou jsou odměňováni.

I zde je podmínkou účasti na důchodovém pojištění účast na nemocenském pojištění. U osob, které jsou společníky obchodní společnosti anebo členy statutárního orgánu nebo dozorčí rady této společnosti nebo družstva, musí být navíc splněna podmínka odvodu pojistného. Pokud není pojistné společností nebo družstvem za určité období nejpozději do tří let od jeho splatnosti zapláceno, nelze tuto dobu považovat za dobu pojištění.

⁶⁷ § 40a zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů

11. Činnost prokuristy, činnost likvidátora, činnost členů kolektivních orgánů právnické osoby.

O dobu pojištění se jedná tehdy, jestliže příjem z činnosti prokuristy či likvidátora je považován za příjem ze závislé činnosti podle zákona o daních z příjmů, příjem z činnosti člena kolektivních orgánů je považován za příjem ze závislé činnosti nebo funkční požitky podle zákona o daních z příjmů. Rovněž musí být splněna podmínka účasti na nemocenském pojištění.

12. Výkon činnosti osob samostatně výdělečně činných.

Samostatná výdělečná činnost se považuje buď za hlavní, nebo za vedlejší. Jako vedlejší se posuzuje jediné taková samostatná výdělečná činnost, ze které neplyne účast na nemocenském pojištění a osoba samostatně výdělečně činná zároveň vykonávala zaměstnání, nebo měla nárok na invalidní důchod, nebo jí byl přiznán starobní důchod, nebo měla nárok na rodičovský příspěvek, peněžitou pomoc v mateřství či nemocenské z důvodu těhotenství a porodu, nebo osobně pečovala o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I či o osobu blízkou (případně neblízkou osobu žijící s ní v domácnosti), která je závislá na péči jiné osoby alespoň ve stupni II, nebo vykonávala vojenskou službu, nebo byla nezaopatřeným dítětem. Pokud osoba vykonává vedlejší samostatnou výdělečnou činnost, je povinně účastna důchodového pojištění jediné tehdy, jestliže její příjem z této činnosti dosáhne v kalendářním roce alespoň tzv. rozhodné částky. Pro rok 2012 činí rozhodná částka pro povinnou účast na důchodovém pojištění 60 329 Kč. Pokud osoba vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost nedosahuje rozhodné částky, má možnost se za příslušný rok dobrovolně přihlásit k důchodovému pojištění. Na základě této přihlášky jí vzniká povinnost zaplatit pojistné a tato účast na pojištění je považována za dobu pojištění. Jestliže osoba vykonává hlavní samostatnou výdělečnou činnost, jedná se vždy o účast na pojištění, za předpokladu, že je splněna podmínka zaplacení pojistného. Doba této činnosti je pak vždy považována za dobu pojištění. Vztah mezi účastí na důchodovém pojištění a účastí na

nemocenském pojištění je na rozdíl od všech skupin v předchozích odstavcích u osob samostatně výdělečně činných odlišný. Nemocenské pojištění je pro osoby samostatně výdělečně činné dobrovolné. Pokud se však osoba samostatně výdělečně činná rozhodne účastnit se nemocenského pojištění, pak platí, že je vždy povinně účastna i pojištění důchodového.

13. Mezi další činnosti, které se vyhodnocují jako doby pojištění, patří také činnost osob jmenovaných nebo volených podle zvláštního zákona do funkce vedoucího správního úřadu nebo do funkce statutárního orgánu právnické osoby zřízené zvláštním zákonem, činnost soudců, poslanců Poslanecké sněmovny, senátorů Senátu Parlamentu, prezidenta republiky, členů vlády, členů Nejvyššího kontrolního úřadu, Veřejného ochránce práv, dále činnost pracovníků v pracovním vztahu uzavřeném podle cizích právních předpisů, činnost vedoucích organizačních složek (zapsaných v obchodním rejstříku a s místem výkonu práce vedoucích trvale v České republice) právnické osoby se sídlem ve státě, s kterým Česká republika neuzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení, a některé další činnosti.

14. Dobrovolné důchodové pojištění.

V souladu s § 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů si mohou osoby starší 18 let zajistit dobu pojištění přihláškou k účasti na pojištění a následným placením pojistného. Dobrovolná účast na pojištění je možná z důvodů uvedených ve výše zmíněném ustanovení. Jedná se o tyto skutečnosti:

a) Vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce České republiky bez nároku na podporu v nezaměstnanosti nebo na podporu při rekvalifikaci. Dobrovolné pojištění z tohoto důvodu je možné využít i pro jakékoliv zpětné období.

b) Soustavná příprava na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole. Účast na pojištění z důvodu studia je možná nejdříve od 1.1.2002. V období studia do 31.12.2009 je možné tento důvod využít pouze po uplynutí prvních šesti let studia po osmnáctém roce věku. Od

1.1.2010 lze již pojistit kterékoliv období studia po osmnáctém roce věku. Přihlásit se je možné i kdykoliv zpětně.

c) Výdělečná činnost v cizině. Přihlásit se k dobrovolnému důchodovému pojištění z tohoto důvodu zpětně je možné nejvýše dva roky před podáním přihlášky.

d) Výkon dlouhodobé dobrovolnické služby. Jedná se o dobrovolnickou službu vykonávanou na základě smlouvy mezi dobrovolníkem a vysílající organizací, která má sídlo v České republice a udělenou akreditaci Ministerstvem vnitra. Účast na pojištění z tohoto důvodu je možná nejdříve od 1.1.2003, přihlásit se zpětně je možné nejvýše dva roky před podáním přihlášky.

e) Činnost v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele. Tento důvod pojištění mohou využít zaměstnanci zahraničního zaměstnavatele, kteří jsou činní v České republice v jeho prospěch. Účast na pojištění je v tomto případě možná nejdříve od 1.1.2009 a přihlásit se zpětně je možné nejvýše dva roky před podáním přihlášky.

f) Výkon funkce poslance Evropského parlamentu, zvoleného na území České republiky. Účast je možná nejdříve od 19.9.2009, přihlásit se na zpětné období je možné kdykoliv.

g) Doba pobytu v cizině, po kterou trvalo následování manžela, který v cizině působil v diplomatických službách České republiky. Tento důvod pojištění lze využít na dobu nejdříve od 1.1.2010, přihlásit se je možné kdykoliv zpětně.

h) Pokud osoba, která má zájem získat dobrovolným důchodovým pojištěním dobu pojištění, nevyužije žádný z důvodů, má možnost přihlásit se k pojištění i bez uvedení důvodu. V tomto případě je účast na pojištění možná nejvýše deset let v rámci života. Přihlásit se zpětně je možné nejvýše jeden rok před podáním přihlášky.

Příloha č. 3 Návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí o době a rozsahu péče

Evidenční štítek	Okresní správa sociálního zabezpečení		
<p>NÁVRH na zahájení řízení o vydání rozhodnutí OSSZ (PSSZ) o době a rozsahu péče o osobu závislou na péči jiné osoby, o osobu bezmocnou, o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči podle ustanovení § 85 odst. 2 zákona č. 582/1991 Sb., na dobu od do¹⁾ [§ 5 odst. 1 písmeno s), případně r) zákona č. 155/1995 Sb.]</p>			
	Rodné číslo osoby pečující <input style="width: 100%;" type="text"/>		
Datum sepsání návrhu	Došlo OSSZ (PSSZ)		
Příjmení	Jméno	Titul	Rodné příjmení
<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>
Ulice		Číslo domu	Všechna dřívější příjmení
<input style="width: 100%;" type="text"/>		<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>
Obec		Rodinný stav	
<input style="width: 100%;" type="text"/>		<input style="width: 100%;" type="text"/>	
PSČ	Pošta	Datum narození	Místo narození
<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>	<input style="width: 100%;" type="text"/>
Adresa pro doručování		ID datové schránky	
<input style="width: 100%;" type="text"/>		<input style="width: 100%;" type="text"/>	
<p>Návrh na zahájení řízení o vydání rozhodnutí uplatňují z důvodu péče o¹⁾:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osobu závislou na péči jiné osoby ve stupni I mladší 10 let, popř. ve stupni II - IV <input style="float: right;" type="checkbox"/> - osobu bezmocnou <input style="float: right;" type="checkbox"/> - dlouhodobě těžce zdravotně postižené dítě vyžadující mimořádnou péči (dítě TZP) <input style="float: right;" type="checkbox"/> <p>Příjmení a jméno této osoby</p> <p>Rodné číslo <input style="width: 100%;" type="text"/> Datum narození:</p> <p>Adresa trvalého pobytu</p> <p>Rozhodnutí/posudek o vzniku závislosti ze dne</p> <p>Stupeň závislosti přiznán od do²⁾</p>			
 7 5 0 6 5 7 4 6 4 4		<p>¹⁾ Označte X křížkem, co se hodí. ²⁾ Je-li návrh podáván v době trvání péče o závislou osobu, uveďte se v údajích „do“ dosud. ³⁾ Nebyla-li v rámci lékařského posudku stanovena kontrola zdravotního stavu, uveďte se v údajích „do“ - trvale.</p>	
		ČSSZ – 89 108 5 1/2012	

Do 31. 12. 2006³⁾:

Posudek OSSZ (PSSZ) o vzniku bezmocnosti ze dne

Stupeň bezmocnosti přiznán od do²⁾

Posudek OSSZ (PSSZ) ze dne , jímž bylo dítě uznáno
dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči od do²⁾

Příbuzenský nebo jinak určený vztah k závislé (bezmocné) osobě, dítěti TZP:

Péče o závislou (bezmocnou) osobu (dítě TZP) trvala od do¹⁾

Závislá (bezmocná) osoba (dítě TZP) žije (žila) se mnou v domácnosti¹⁾: ano ⁸⁾ ne

od do¹⁾

Pokud závislá (bezmocná) osoba (dítě TZP) s Vámi nežije (nežila) v domácnosti, je nutno vždy uvést, jakým způsobem o tuto osobu pečujete – jste pečoval(a), a to včetně denního rozsahu péče (**uveďte v příloze**).

Závislá (bezmocná) osoba (dítě TZP), o níž (o něž) jsem pečoval(a) – (dosud pečuji) byla nebyla¹⁾

v období mnou zajišťované péče umístěna ve zdravotnickém zařízení nebo přechodně v ústavním zařízení sociální péče (adresa):

.....

Umístění trvalo v době od do

od do

Pokud jste byl(a) v době péče zaměstnán(a) uveďte, od kdy do kdy zaměstnání trvalo, druh zaměstnání, pracovní úvazek a pokud došlo v průběhu péče o závislou (bezmocnou) osobu (dítě TZP) ke změně, uveďte od kdy a o jakou změnu se jednalo:

.....

Obvyklý denní časový rozsah péče (v hodinách) a způsob péče osoby podávající návrh^{5), 7)}

Čestně prohlašuji, že¹⁾

péče byla po celou dobu vykonávána na území ČR.

péče byla od do vykonávána v cizině.

Péče jiné osoby⁴⁾

Příjmení a jméno

Rodné číslo

Adresa trvalého pobytu

Příbuzenský nebo jinak určený vztah k závislé (bezmocné) osobě (dítěti TZP)

Péče o závislou (bezmocnou) osobu (dítě TZP) trvala od do

V době péče vedena společná domácnost této osoby s osobou, o niž je pečováno¹⁾: ano ne

PROHLÁŠENÍ O PÉČI ZAJIŠŤOVANÉ MIMO SPOLEČNOU DOMÁCNOST

Příjmení a jméno osoby pečující

Rodné číslo

Příjmení a jméno osoby, o níž je pečováno

Rodné číslo

V dne

.....
podpis osoby pečující

Příloha č. 4 Souhrn údajů ze záznamových archů					
Pan/í	1	2	3	4	5
Agáta	dcera	OZ	méně než 1 rok	po 30.6.2007	ne
Alice	snacha	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Alžběta	matka	dítě TZP	1 - 5 let	do 31.12.2006	ne
Anežka	matka	dítě TZP, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Barbora	dcera	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Beata	dcera	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Běla	dcera	PB, ÚB, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Blanka	dcera	PB, OZ	nad 5 let - 10 let	trvá	ano, DPČ po část období
Bohumír	bratr	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Božena	dcera	OZ	méně než 1 rok	po 30.6.2007	ne
Brigita	dcera	ČB, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Cecílie	matka	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Dagmar	manželka	PB, OZ	15 let a více	trvá	ano, DPČ po část období
Dana	dcera	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Daniel	manžel	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
David	otec	dítě do 4 let	1 - 5 let	do 31.12.2006	ne
Edita	matka	dítě TZP, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Eliška	dcera	PB, OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Emílie	dcera	ČB	méně než 1 rok	do 31.12.1997	ne
Eva	manželka	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Hedvika	matka	OZ I. stupeň do 10 let	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Hynek	manžel	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Iva	dcera	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ano, OSVČ - vedlejší
Jarmila	vnučka	ČB, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Jiřina	manželka vnuka	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Jitka	manželka	OZ	méně než 1 rok	po 30.6.2007	ne
Julie	dcera	PB, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Justýna	dcera	PB, OZ	nad 10 let, méně než 15 let	po 30.6.2007	ne
Karel	manžel	OZ	1 - 5 let	trvá	ne

Pan/í	1	2	3	4	5
Kateřina	vnučka	PB, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ano, PP malý úv. část období
Květa	matka	dítě TZP, OZ	nad 10 let, méně než 15 let	trvá	ne
Lenka	matka	ÚB, OZ	nad 5 let - 10 let	trvá	ne
Leona	snacha	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Liběna	neblízká	ÚB	1 - 5 let	do 31.12.2006	ne
Lucie	pěstounka	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Marika	neblízká	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Marina	snacha	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Michaela	dcera	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Milada	dcera	PB, OZ	nad 5 let - 10 let	trvá	ano, PP malý úv. část období
Milan	otec	dítě do 4 let, dítě TZP, OZ	nad 10 let, méně než 15 let	trvá	ano, DPČ po část období
Milena	dcera	PB, OZ	nad 10 let, méně než 15 let	po 30.6.2007	ne
Miriam	snacha	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Nina	dcera	ČB, PB, ÚB, OZ	nad 5 let - 10 let	trvá	ne
Ondřejka	matka	dítě TZP, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ano, PP malý úv. část období
Petr	syn	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Renata	dcera	PB, ÚB, OZ	nad 10 let, méně než 15 let	do 30.6.2007	ne
René	syn	ČB, OZ	nad 5 let - 10 let	po 30.6.2007	ne
Romana	dcera	OZ	méně než 1 rok	po 30.6.2007	ne
Růžena	dcera	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Sabina	dcera	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Silvie	matka	dítě TZP	1 - 5 let	do 31.12.1997	ne
Simona	matka	dítě TZP	méně než 1 rok	do 31.12.1997	ne
Slávka	manželka	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Tereza	dcera	OZ	1 - 5 let	trvá	ne
Vanda	dcera	OZ	méně než 1 rok	trvá	ne
Věra	matka	dítě TZP, PB, ÚB, OZ	15 let a více	po 30.6.2007	ne
Vlasta	dcera	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Zdeněk	syn	OZ	1 - 5 let	po 30.6.2007	ne
Zora	matka	dítě TZP, PB	nad 5 let - 10 let	do 31.12.2006	ne

Pan/í	6	7	8	9	10
Agáta	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Alice	ne	žádost o S	ne	kladné	
Alžběta	ne	žádost o I	ne	usnesením zastaveno	zmeškání dvouleté lhůty
Anežka	ne	nástup do zaměstnání	ne	kladné	
Barbora	ano	žádost o S	ne	kladné	
Beata	ano	žádost o ST	ne	kladné	
Běla	ne	úmrť pečované os.	ne	částečně zamítnuto	hospitalizace ve zdrav. zařízení
Blanka	ne	žádost o ST	ne	kladné	
Bohumír	ano	žádost o ST	ne	kladné	
Božena	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Brigita	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Cecilie	ne	žádost o S	ne	kladné	
Dagmar	ano	žádost o S	ne	kladné	
Dana	ano	žádost o ST	ne	kladné	
Daniel	ano	žádost o ST	ne	kladné	
David	ano	dítě dosáhlo 4 let	ne	kladné	
Edita	ne	vstup do evidence ÚP	ne	kladné	
Eliška	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Emílie	ano	žádost o ST	ano	usnesením zastaveno	zmeškání dvouleté lhůty
Eva	ano	žádost o S	ne	kladné	
Hedvika	ne	nástup do zaměstnání	ne	kladné	
Hynek	ano	žádost o ST	ne	kladné	
Iva	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Jarmila	ne	přijetí do Dom. seniorů	ne	kladné	
Jiřina	ano	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Jitka	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Julie	ano	umístění ve zdr.zařízení	ne	kladné	
Justýna	ano	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Karel	ne	žádost o ST	ne	kladné	

Pan/í	6	7	8	9	10
Kateřina	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Květa	ne	žádost o S	ne	kladné	
Lenka	ano	žádost o ST	ne	kladné	
Leona	ne	žádost o ST	ne	kladné	
Liběna	ano	úmrť pečované os.	ano	usnesením zastaveno	zmeškání dvouleté lhůty
Lucie	ne	žádost o S	ne	kladné	
Marika	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Marina	ne	žádost o ST	ne	kladné	
Michaela	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Milada	ne	žádost o ST	ne	kladné	
Milan	ano	žádost o ST	ne	částečně zamítnuto	část doby nebylo dítě TZP
Milena	ano	úmrť pečované os.	ano	kladné	
Miriam	ne	žádost o ST	ne	kladné	
Nina	ne	žádost o ST	ne	kladné	
Ondřejka	ne	úmrť pečující os.	ne	kladné	
Petr	ne	žádost o S	ne	kladné	
Renata	ano	úmrť pečované os.	ne	částečně zamítnuto	část doby ČB mladší 80 let
René	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Romana	ne	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Růžena	ano	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Sabina	ano	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Silvie	ne	žádost o I	ano	kladné	
Simona	ne	žádost o I	ne	kladné	
Slávka	ne	žádost o S	ne	kladné	
Tereza	ano	žádost o S	ne	kladné	
Vanda	ano	žádost o ST	ne	kladné	
Věra	ne	úmrť pečované os.	ano	kladné	
Vlasta	ano	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Zdeněk	ano	úmrť pečované os.	ne	kladné	
Zora	ano	žádost o ST	ano	zamítnuto	není dítě TZP ani os. bezmocná

Zkratky:					
	ČB	osoba částečně bezmocná			
	dítě TZP	dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let			
	DPČ	dohoda o pracovní činnosti			
	I	invalidní důchod			
	OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná			
	OZ	osoba závislá na pomoci jiné fyzické osoby			
	PB	osoba převážně bezmocná			
	PP	pracovní poměr			
	S	starobní důchod			
	ST	starobní důchod před dosažením důchodového věku			
	ÚB	osoba úplně bezmocná			
	ÚP	úřad práce			
Číslo sloupců:					
	1	status pečující osoby			
	2	status pečované osoby			
	3	délka péče			
	4	ukončení péče			
	5	souběh péče a výdělečné činnosti			
	6	nutnost ukončení výdělečné činnosti před počátkem péče			
	7	důvod vydání rozhodnutí			
	8	zpětné posouzení zdravotního stavu pečované osoby			
	9	způsob rozhodnutí			
	10	důvod nevydání kladného rozhodnutí			

PEČUJETE? PEČOVALI JSTE?

Staráte se či starali jste se o své blízké, případně o někoho ze svého okolí?

Zůstali jste v domácnosti právě proto, abyste se plně mohli věnovat této náročné činnosti?

Víte, že dobu Vámi poskytované péče je možné započítat pro účely Vašeho budoucího důchodu?

Potřebné informace získáte na OSSZ Mladá Boleslav

Doba osobní péče Vám bude zhodnocena v důchodu tehdy, pokud pečujete:

- o osobu **závislou** na pomoci jiné fyzické osoby **ve stupni II, III nebo IV** (středně těžká, těžká nebo úplná závislost),
- o **dítě do 10 let** závislé na pomoci jiné fyzické osoby alespoň **ve stupni I** (lehká závislost).

Doba osobní péče Vám bude zhodnocena v důchodu též, pokud jste pečovali:

- o osobu **částečně bezmocnou starší 80 let**, osobu **převážně bezmocnou** nebo osobu **úplně bezmocnou**,
- o **dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené** vyžadující mimořádnou péči ve věku do 18 let.

Pokud se jedná o péči o osobu, která není osobou blízkou, pro Vaš důchod je možné zhodnotit dobu péče nejdříve od 1.7.2001, navíc jen za podmínky společné domácnosti.

Jako doklad pro započtení Vámi poskytované péče pro důchod slouží rozhodnutí, které Vám vydá okresní správa sociálního zabezpečení. Toto rozhodnutí se vydává na základě Vámi podaného návrhu. Ten je třeba podat **po ukončení péče, nejpozději do dvou let po ukončení péče. (Pokud již ve Vašem případě tato lhůta uplynula, doporučujeme poradit se neprodleně o dalším postupu na okresní správě sociálního zabezpečení.)**

Před vydáním rozhodnutí je třeba doložit potvrzení úřadu práce, že jste veden/a jako pečující osoba. Dále je nutné doložit stupeň závislosti či bezmocnosti osoby, o kterou pečujete nebo jste pečoval/a. U blízkých osob se též prokazuje jejich příbuzenský vztah.

Pokud musela být osoba, o kterou pečujete, hospitalizována, doporučujeme neprodleně konzultovat další postup s okresní správou sociálního zabezpečení.

Vzhledem ke složitosti této problematiky a za účelem správného zhodnocení Vaší péče ve Vašem budoucím důchodu doporučujeme Vaši konkrétní situaci konzultovat přímo na okresní správě sociálního zabezpečení, na oddělení důchodového pojištění.

Kontakty: Okresní správa sociálního zabezpečení, oddělení důchodového pojištění, Jaselská 292/IV, 293 01 Mladá Boleslav, tel. 326 792 111, www.cssz.cz, úřední hodiny: Po,St 8 -17, Út-Čt 8-14, Pá 8-13,

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Alena Holá
Název katedry a fakulty:	Katedra sociologie a andragogiky Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Název práce:	Doby pojištění a náhradní doby pojištění v systému důchodového zabezpečení v České republice ve vztahu k pečujícím osobám
Vedoucí práce:	PhDr. Eva Klimentová, Ph.D.
Počet znaků:	102 728
Počet příloh:	5
Počet použitých zdrojů:	18
Klíčová slova:	doby pojištění, důchod, důchodové pojištění, náhradní doby pojištění, péče, pečující osoba

Cílem bakalářské diplomové práce je popsat vybraná kritéria k charakteristice skupiny osob, které žádají o zápočet náhradní doby pojištění realizované péčí pro důchodové účely. Jsou zmapována vybraná kritéria popisující strukturu skupiny pečujících i pečovaných osob i formy péče z různých hledisek. Dále jsou uvedeny překážky, které negativně ovlivnily uznání období péče pro účely žádosti o přiznání důchodové dávky. V teoretické části práce je popsána základní legislativa oblasti důchodového pojištění, druhy důchodových dávek, doby důchodového pojištění a náhradní doby pojištění, zejména pak doba péče o osobu závislou, resp. bezmocnou nebo o dítě dlouhodobě těžce zdravotně postižené vyžadující mimořádnou péči.

V empirické části jsou formou empirického šetření zkoumána data ze spisové dokumentace jednotlivých pečujících osob. U vybraných případů jsou podrobně popsány důvody neuznání doby péče jako náhradní doby pojištění.

Annotation

Key words: periods of insurance, pension, retirement savings plan, non-contributory period, care, caregiver

The aim of this thesis is to describe the criteria chosen to characterize a group of people who apply for credit of non-contributory period implemented by care for pension purposes. Selected criteria are mapped describing the structure of the group of caregivers and those receiving care and forms of care from different perspectives. Obstacles that negatively affected the approval of periods of care for the purposes of applying for the granting of pension benefits are also mentioned.

The theoretical part of the thesis describes the basic pension insurance legislation, types of pension benefits, periods of pension insurance and non-contributory period, especially the period of care for a dependent person, respectively a disabled person or a child with long-term, severe disability requiring special care.

In the empirical part the data from the file documentation of individual caregivers by the form of empirical research is examined. In selected cases the reasons for non-approval of the period of care as a replacement period of insurance are described in detail.

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra sociologie a andragogiky
Akademický rok: 2012/2013

PODKLAD PRO ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE STUDENTA

Příjmení, jméno, titul: H O L Á Alena
Osobní číslo: I10127
Studijní obor: Sociální práce

Téma česky:

Doby pojištění a náhradní doby pojištění v systému důchodového zabezpečení v České republice ve vztahu k pečujícím osobám

Název anglicky:

Insurance periods and equivalent periods in the pension system in the Czech Republic in relation to caring people

Vedoucí práce (příjmení, jméno, titul): PhDr. Eva Klimentová, PhD.

Kontakt na vedoucího práce (e-mail, event. telefon): eva.klimentova@upol.cz

Zásady pro vypracování:

Tématem bakalářské práce jsou zápočty náhradních dob základního důchodového pojištění, zejména doba péče o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby.

Základní okruhy teoretické části práce: důchodový systém v České republice, legislativa, funkce, jednotlivé druhy dávek, oblast dob pojištění a náhradních dob pojištění, péče o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby, resp. bezmocnou nebo o dítě těžce zdravotně postižené.

Cíl empirického šetření: popsat vybraná kritéria k charakteristice skupiny osob, které žádají o zápočet náhradní doby pojištění realizované péčí pro důchodové účely. Zmapovat vybraná kritéria popisující strukturu skupiny pečujících i pečovaných osob a formy péče z různých hledisek. Zjistit případné překážky, které negativně ovlivnily uznání období péče pro účely žádosti o přiznání důchodové dávky.

Rozsah práce: 40 normostran, tj. 72 tisíc znaků

Seznam doporučené literatury:

KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální právo*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007.
KONOPÁSEK, Zdeněk. *Estetika sociálního státu*. 1. vyd. Praha: GplusG, 1998.
KREBS, Vojtěch a kolektiv. *Sociální politika*. 4. vydání. Praha: Aspi, 2007.
Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
Národní pojištění, Odborný měsíčník ČSSZ
Vnitřní předpisy ČSSZ

Podpis studenta:

Datum: 30. října 2012

Podpis vedoucího práce:

Datum: 30. října 2012